

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ - ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Τὰ νέα τοῦ Κ.Ε.ΝΕ.Φ.

Τεύχος 3

ΙΩΑΝΝΙΝΑ - "Ανοιξη 1999

Τὰ νέα τοῦ Κ.Ε.ΝΕ.Φ.

Ἑξαμηνιαία ἔκδοση

Τεύχος 3 - Ἀνοιξη 1999

Ἰδιοκτήτης: Τομέας Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων
Κέντρον Ἐρευνῶν Νεοελληνικῆς Φιλοσοφίας

Υπεύθυνος ἔκδοσης: Νίκος Κ. Ψημμένος

Ἐπιμέλεια: Σοφία Γ. Τακουρλή

Διεύθυνση: Πανεπιστημιούπολη Ἰωαννίνων
451 10 Ἰωάννινα

Τηλέφωνο: (0651) 98643. Φάξ: (0651) 42918

Ἡ ἔκδοση τοῦ τρίτου τεύχους “Τῶν νέων τοῦ Κ.Ε.ΝΕ.Φ.” κατέστη
δυνατή χάρις στή χορηγία τοῦ Νίκου Ποταμίτη.

Ρωξάνης Δ. Αργυροπούλου

Η “ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ” ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

Το ερώτημα, κατά πόσο ή νεοελληνική φιλοσοφία τροφοδότησε έναν πρωτογενή προβληματισμό μπορεί να βρει θετική απάντηση, αν αναλογισθούμε π.χ. τον ρόλο τον οποίο έπαιξε τον 19ο αιώνα σε ζητήματα που άπτονται της δημιουργίας μιας εθνικής ιδεολογίας. Η μελέτη της νεοελληνικής φιλοσοφίας φανερώνει ότι ο φιλοσοφικός λόγος την περίοδο αυτή ακολούθησε κυρίως δύο κατευθύνσεις: δεκτικότητα στους επικρατούντες δυτικοευρωπαϊκούς φιλοσοφικούς προβληματισμούς και αφομοίωση τους σ' ένα πλαίσιο το οποίο καθορίζεται από έγγενεις έσωτερικές αναζητήσεις. Έτσι, διακρίνουμε τις άπτηχήσεις των μεγάλων ευρωπαϊκών φιλοσοφικών ρευμάτων τα οποία εκφράζουν τον ευρύτερο προβληματισμό της εποχής (γάλλοι Ιδεολόγοι, γαλλικός εκλεκτισμός, σκωτική φιλοσοφία, γερμανικός ιδεαλισμός, θετικισμός) αλλά παράλληλα αναπτύσσεται ένας σημαντικός αυτόχθονας φιλοσοφικός λόγος ο οποίος ανταποκρίνεται σε ανάγκες κυρίως προσδιορισμού της εθνικής ταυτότητας, του “έθνισμού”, όπως καθιερώθηκε να αναφέρεται στα κείμενα της εποχής το “πνεύμα του έθνους”.

Γιατί, ως μὴν ξεχνούμε, ότι ο 19ος αιώνας στην Ευρώπη είναι κυρίως ο αιώνας του προβληματισμού γύρω από τα συστατικά της εθνικής ιδεολογίας και ή έννοια του έθνους αφομοιώνεται σε διάφορες μορφές εκτοπίζοντας την έννοια του ατόμου· πηγάζει από την γαλλική Έπανάσταση αλλά εντάχθηκε στο ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο των ευρωπαϊκών λαών επιφέροντας την εθνοποίησή τους. Στην ιδεολογική αυτή προοπτική εντάσσεται επίσης και ή μελέτη της φιλοσοφίας, ή οποία αποτελεί στην Ελλάδα συστατικό στοιχείο της “έλληνικότητας” και της εθνικής ιδεολογίας. Ο έθνικισμός αυτός θεμελιώνεται πάνω στις πολιτισμικές βάσεις μιας ισχυρής παιδείας, ή οποία είναι σε θέση να της προσφέρει συνοχή.

Στην περίπτωση της νεώτερης Ελλάδας, ή οικουμενικότητα του έλληνισμού και ή διαχρονική μελέτη της ελληνικής ιστορίας έπαιξε αυτόν τον συνεκτικό ρόλο. Μεγάλης σημασίας, στις προσπάθειες των Ελλήνων του 19ου αιώνα, υπήρξε ή

τάση τους να αποδείξουν ότι το φιλοσοφικό παρελθόν του ελληνικού πολιτισμού παρέχει σ' αυτούς το δικαίωμα να διεκδικήσουν την θέση τους μέσα στην ιστορία.

Έτσι, η ιστορική και κοινωνική προσέγγιση του φιλοσοφικού ρόλου και τα προβλήματα της βρίσκεται στο επίκεντρο του ελληνικού προβληματισμού. Η φιλοσοφία μαζί με την μελέτη της θρησκείας, της ιστορίας και της γλώσσας υπηρέτησε επίκαιρες πολιτικές σκοπιμότητες· αλλά κυρίως συνέβαλε στο να τονισθεί η μοναδικότητα του ελληνικού πνεύματος και η ενότητα του νεώτερου ελληνισμού. Για τους Έλληνες διανοούμενους του 19ου αιώνα, η φιλοσοφική θεώρηση της ιστορίας επέτρεψε την έρμηνεία πολλών ζητημάτων που τους απασχολούν με την μελέτη της φιλοσοφίας της ιστορίας επιτυγχάνεται η ανάδειξη των χαρακτηριστικών της ελληνικής διάνοιας (Π. Βράιλας-Αρμένης, Μάρκος Ρενιέρης), της συνοχής του ελληνισμού από την αρχαιότητα ως τα νεώτερα χρόνια όπως και η σύλληψη και επίλυση εθνικών και κοινωνικών προβλημάτων του νεοσύστατου ελληνικού κράτους· πιο συγκεκριμένα συνδέθηκε ο φιλοσοφικός λόγος με το γεφύρωμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης, με το Ανατολικό Ζήτημα, με τις διάφορες εκφάνσεις της Μεγάλης Ίδεας, καθώς και με τα αίτηματα του υλικού εκσυγχρονισμού.

Ο ιστορισμός ο οποίος επικρατεί κυρίως μετά το 1850 (Σπ. Ζαμπέλιος - Κ. Παπαρρηγόπουλος) επιδιώκει να προβάλει τις σταθερές του ελληνισμού μέσα στην διαχρονικότητά του καθώς και τον μεσσιανικό ρόλο τον οποίο μπορούσαν να έπωμισθούν οι Έλληνες ως περιούσιος λαός μέσα στην ιστορία. Εξάλλου, μία προσφιλής πολιτισμική θεωρία εκείνων των χρόνων ήταν ότι το πνεύμα της εποχής φανερώνεται στις διεργασίες της φιλοσοφίας. Ειδικότερα, υπογραμίζεται η αντιστοιχία μεταξύ των φιλοσοφικών ιδεών και των αναγκών της κοινωνίας (Σπ. Κόμνος) και συσχετίζεται η φιλοσοφική με την εθνική εκπαίδευση (Θεόδωρος Καρούσος).

Η φιλοσοφία στην διασύνδεσή της με το έθνος χαρακτηρίζεται ως προσδιοριστικό στοιχείο της ιστορικότητας του ελληνικού λαού, με δύναμη διαπλαστική της κοινωνικής πραγματικότητας. Διάχυτη παραμένει η πεποίθηση ότι, ο φιλοσοφικός λόγος συνέβαλε στις διεργασίες διαμόρφωσης του ελληνισμού από την αρχαιότητα ως τα νεώτερα χρόνια και συνέτεινε στην διανοητική και ηθική αναγέννηση του έθνους. Εξαγγέλλοντας την ανάγκη δημιουργίας της εθνικής φιλοσοφίας οι Έλληνες φιλόσοφοι και φιλοσοφούντες της εποχής (Περικλής Γρηγοριάδης, Μαργαρίτης Ευαγγελίδης) πιστεύουν στην ιδιαίζουσα ψυχοσύνθεση του Έλληνα και αναζητούν στον χώρο των φιλοσοφικών ιδεών την δύναμη εκείνη που θα συμβάλλει αποφασιστικά στην αφύπνιση της κοινωνικής και εθνικής συνείδησης των πολιτών.

ΑΠΟΤΑΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΑ

Ἐπιμέλεια: Ἰωάννα Τσίρα

α) Στὴ βιβλιοθήκη

Ἄνωνύμου τοῦ Ἑλληνοσ, Ἑλληνικὴ Νομαρχία, ἦτοι λόγος περὶ ἐλευθερίας - Φιλολογικὴ ἀπομνημείωση. Κείμενο - Σχόλια - Εἰσαγωγή: Γ. Βαλέτας. Μελετήματα: Ν. Α. Βέης - Μ. Σιγοῦρος. Ἐκδοσὴ τρίτη. Βιβλιοεκδοτικὴ, Ἀθήνα 1957.

Γερασίμου Βλάχου, Ἄρμονία ὀριστικὴ τῶν ὄντων κατὰ τοὺς Ἑλλήνων Σοφούς. Συντεθεισα παρὰ Γερασίμου Βλάχου τοῦ Κρητὸς Καθηγουμένου τοῦ Μεγάλου Γεωργίου Σκαλωτοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος καὶ τῶν Ἐπιστημῶν Διδασκάλου. *Harmonia definitiva Entium de mente Graecorum Doctorum, Auctore Gerasimo Vlacho Cretensi Abbate D. Georgij Scalotae, concionatori, ac scientiaru Magistro. Ad Leopoldum invictissimum imperatore semper Augustum. Venetiis Typis Andreae Iuliani. MDCLXI.* (Φωτοτυπία).

Ruzena Dostalova, "Ein Beitrag zur Diskussion über die Unsterblichkeit der Seele im 16. Jahrhundert (Paleolog's Traktat "De anima")" *Antitrinitarianism in the second half of the 16th century*, Budapest 1982. (Ἀνάτυπο).

Ματθαίου τοῦ Καμαριώτου, Λόγοι δύο πρὸς Πλήθωνα, Περὶ Εἰμαρμένης. *Orationes II. In Plethonem, De fato. Ex Bibliotheca publica Lugduno-Batava nunc primum edidit, et latine reddidit Hermannus Samuel Reimarus, Hamburgensis. Praefationem, in qua de Camariota traditur notitia, praemisit Vir Celeb. Jo. Albertus Fabricius. Lugduni Batavorum, Apud Conradum Wishoff, 1721.* (Φωτοτυπία).

Ἀγγέλου Κανέλλου, Διατριβὴ περὶ Βησσαρίωνος ὡς φιλοσόφου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος. Ἀθήνησιν, ἐκ τοῦ τυπογραφείου ἀδελφῶν Πέρρη, 1888. (Φωτοτυπία).

Δημητρίου Καταρτζῆ, Τὰ εὕρισκόμενα. Ἐκδότης: Κ.Θ. Δημαρᾶς. Ὁμιλος Μελέτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, Νέα ἑλληνικὰ κείμενα. Ἐκδόσεις Ἑρμῆς, Ἀθήνα 1970.

Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλέως, Εἴσοδος φυσικῆς ἀκροάσεως κατ' Ἀριστοτέλην, συναρμισθεισα ὑπὸ τοῦ σοφωτάτου... Νῦν τὸ πρῶτον ἐκδοθεισα χάριν τῶν φιλομαθῶν ἰδίους ἀναλώμασι τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Νέας Ἰουστι-

νιανῆς καὶ πάσης Κύπρου Κυρίου Χρυσάνθου. Μετὰ πάσης ἀκριβείας διορθωθείσα, ἐπιστάσις δὲ Κυπριανοῦ Ἀρχιμανδρίτου Κυπρίου. Τόμος πρῶτος. Ἐνετίησιν, 1779. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. (Φωτοτυπία).

Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, Ἐπιστολαί. Κώδ. 73 Δημόσιας Βιβλιοθήκης Μηλεῶν. (Φωτοτυπία).

Ἰωσήπου τοῦ Μοισιόδακος, Πραγματεία περὶ παιδῶν ἀγωγῆς, ἢ Παιδαγωγία, συντεθεισα παρά.... Καὶ τυπωθεῖσα δαπάνῃ Φιλοτίμῳ τοῦ Ἐντιμοτάτου καὶ Χρησιμοτάτου ἐν πραγματευταῖς, κυρίου κυρίου Θεοδώρου Ἐμμανουήλου Γκίικου τοῦ ἀπὸ Μοσχοπόλεως. Ἐνετίησι, 1779, Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. (Φωτοτυπία).

Mustoxidi, *Qu' est - Ce Que la mode?* Picart, Paris x.x.

Μπαλάνου Βασιλοπούλου, Ἀντιπελάργησις ἢ συλλογὴ τῶν σωζομένων ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλλήνων τῶν ἐκπεπονηκότων διαφόρως περὶ τὸ Δῆλιον πρόβλημα εἰς εὔρεσιν δύο μέσων ἀναλόγων γραμμῶν ἐν συνεχεῖ γεωμετρικῇ ἀναλογίᾳ καὶ ἐκ τῶν Νεωτέρων ὑπὸ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου κυρίου Μπαλάνου Βασιλοπούλου, τοῦ Ἀρχιπρεσβυτέρου, καὶ Διδασκάλου τῶν Ἐπιστημῶν ἐν τῷ ἐν Ἰωαννίνοις Ἀρχιγυμνασίῳ, εὐφυῶς γεωμετρηθέντων, εἰς τὴν τούτων εὔρεσιν, διὰ μόνου τοῦ Κανόνος καὶ Διαβήτου γεωμετρικῶς. Ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἰωάν. Βαρθολομαίου Ζβεκίου, ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας, 1816. (Φωτοτυπία).

Παναγιώτη Λ. Μπουτοπούλου, Ἐγχειρίδιον φιλοσοφίας τοῦ δικαίου Κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Τσάτσου - Πρὸς ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τῶν σπουδαστῶν τῆς Σχολῆς Ο.Π.Ε. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Β.Α. Πετρῆ, Ἀθήναι 1930.

Ε.Π. Παπανούτσου, Περὶ τέχνης. Ἀλεξάνδρεια - Ἀθήνα 1930.

Γιώργου Σαραντάρη, Συμβολὴ σὲ μία φιλοσοφία τῆς ὕπαρξης. Τυπογραφεῖο Ροδάκη, Ἀθήνα 1937.

Ἰ. Σκαλτσούνη, Περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου - Ἀρμονία Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπιστήμης. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, ἐν Ἀθήναις 1893.

Φραγγίσκου Σοαίου, Στοιχεῖα τῆς λογικῆς, μεταφυσικῆς καὶ ἠθικῆς. Νεωτέρα τινὶ Μεθόδῳ συνταχθέντα μὲν εἰς Ἰταλικὴν Διάλεκτον... Μεταφρασθέντα δὲ παρὰ Γρηγορίου Ἱεροδιακόνου Κωνσταντᾶ τοῦ Μηλιώτου. Τόμος τρίτος περιέχων τὴν Μεταφυσικὴν. Ἐκδόσις Β'. Ἐν Βενετίᾳ. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. 1818. (Φωτοτυπία).

Γ. Σουγδουρῆ, Ἐπιτομὴ γραμματικῆς συντεθεισα Εἰς χρῆσιν τῶν φιλομαθῶν

παρά τοῦ ἐλλογμωτάτου καὶ ἀρίστου Ἀνδρὸς κυρίου κυρίου Σουγδουδῆ, Καὶ νῦν Τέταρτον τύποις ἐκδοθεῖσα. Ἦτινι προσετέθη Συνταγμάτιον περὶ Στιγμῆς, καὶ ἄλλο περὶ Μέτρων Ποιητικῶν. Τὰ πάντα μεθ' ὅσης οἶον τε τῆς ἐπιμελείας διορθωθέντα. Παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐνετίησιν 1795. (Φωτοτυπία).

Κ. Σπετσιέρη, Ἔννοια καὶ ἔργον τῆς φιλοσοφίας - Λόγος ἐναρκτήριος. Ἐκδόσεις "Φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης", Θεσσαλονίκη χ.χ.

Basile N. Tatakis, *Panétius de Rhodes, le fondateur du moyen stoicisme. Sa vie et son oeuvre.* Librairie philosophique J. Vrin, Paris 1931.

Κλωτζιάρη Ἰωάννου Τζανέτου, Κατὰ Ὠκέλλου περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως... ἀφιερωθὲν τῷ Ὑψηλοτάτῳ, Εὐσεβεστάτῳ καὶ Γαληνοτάτῳ, Αὐθέντῃ καὶ Ἡγεμόνι πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωάννῃ Νικολάω Πέτρου Μαυρογένῃ. Θεωρηθὲν καὶ ἀκριβῶς διορθωθὲν παρὰ Γεωργίου Βεντότη. Παρὰ Ἰωσήφῳ Βαουμειστέρῳ, Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας, 1787. (Φωτοτυπία).

Cléobule Tsourkas, *Les débuts de l' enseignement philosophique et de la libre pensée dans les Balkans - La vie et l' oeuvre de Théophile Corydalée (1563-1646).* Bucarest 1948.

Φιλογενοῦς Ἕλληνας, Ἀπολογία ἱστορικοκριτικὴ συντεθεισα μὲν ἑλληνιστὶ ὑπότινος Φιλογενοῦς Ἕλληνας Ἐπεξεργασθεισα δὲ εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον τῶν Ἑλλήνων μετὰ τινων σημειωμάτων ὑπὸ Ἀναστασίου Ἰερέως καὶ Οἰκονόμου τῶν Ἀμπελακίων, Τῶν ἐπὶ τῶν Θετταλικῶν Τεμπῶν κειμένων παρ' οὗ καὶ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐξεδόθη χάριν τῶν ὁμογενῶν. Δι' ἐπιστασίας Σπυριδῶνος Πρεβέτου Ζακυνθίου. Ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ Γάσπαρος Βαίης. Ἐν Τριεστῷ 1814. (Φωτοτυπία).

6) Στα ἀρχεῖα

Δύο τετράδια (12,5X20,5 ἐκ.) σημειώσεων Ἑλληνα φοιτητοῦ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λειψίας ἀπὸ παραδόσεις, ποὺ παρακολούθησε τὸ θερινὸ ἐξάμηνο 1928 καὶ τὸ χειμερινὸ ἐξάμηνο 1928-1929. Τὸ πρῶτο περιέχει σημειώσεις ἀπὸ τὶς παραδόσεις τοῦ Werner Jäger μὲ ἀντικείμενο τὴν "Geschichte der Bildungsideale" (Δευτέρα 30 Ἀπριλίου 1928 - Τρίτη 31 Ἰουλίου 1928· ἀρχή: "In Poesie und Philosophie ist die Bildung des antiken Menschen...". τέλος: "Πλουτ. περὶ παιδῶν ἀγωγῆς. Τέλος.") Τὸ δεύτερο περιέχει σημειώσεις ἀπὸ τὶς παραδόσεις τοῦ Theodor Litt μὲ ἀντικείμενο τὴν "Geschichte der Pädagogik bis zur Zeit der Renaissance" (Τρίτη 30 Ὀκτωβρίου 1928 - Πέμπτη 28 Φεβρουαρίου 1929· ἀρχή: "Keine Wissenschaft hat fertige Gegenstände, sondern..." τέλος: "Im 17. und 18. Jahr. tritt Humanismus wieder hervor, aus dem [...] der Religion.")

Werner Jaeger:

30-IV-1925

Montag 9.72

Geschichte der Bildungsideale.

In Poesie und Philosophie ist die Bildung der
antiken Menschen - Literaturgeschichte = geistesgeschichte
1) Nachwirkung der alten 2) die Aussetzung des
antiken Geistes.

Bildungssystem der Antike heute noch ist das unsere
Humanistische Bildungsideal.

I. Die Form scholastische Stelethos liberalis: trivium
und quadrivium ist die klassische Form des
antiken Systems. Die Renaissance hat etwas
anderes mitgebracht

Die Entwicklung der antiken Bildungsideale werden
wir in diesem Sem. sehen.

(Das zeitliche Ziel.) Die Schrift des Augustinus wie
Schrift des Basilii ad puros Praxen Ausgabe.

Die Rationale Bildung Zeit alter des
Sophisten II) aus ethischen Wurzeln Sokrates Extrakt
Sophistisch-retorische

Sophistisch-retorisch. Das System des Isokrates
Platon und seine Philosophie die nicht antagon
ale παιδεία dann Ἀριστοτέλης individuelle

Retor. Soph. und Philos. wiss. Bildungsideale
setzen sich vor dem Hellenismus.

dann Cicero als Schöpfer des alten
Bild. des Humanita Kraft des praktischen
Lebens die kein gedie hatte. dann

fortgesetzt durch Amibilian Institutio
Oratoria - dann Plutarch grosser Receptor

seiner Zeit. Dio von Prusa dann
cultura mit Humanita der Kaiserzeit.

Isokrates aus der Rede "περί ἀριστοῦ" dann "περί
πολιτείας" Πλάτωνος. Benseler-Blass "Isokrates"

II Bändchen - "de oratore" Ciceros Rüls
Kind recognovit Wilkins.

Bis heute gibts keine Geschichte der antiken
Bildungsideale. Orninus "Dio von Prusa"

Das ist das einzige wissenschaftl. Werk Grasberger
1864 Erzählung mit ... "bei den alten
griechen"

Στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων:
ΥΠΟ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ
γιὰ προβλήματα τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας

- Ἡ ἀρχαία Σοφιστικὴ στὴ θεώρηση Νεοελλήνων στοχαστῶν
- Ἡ φιλοσοφικὴ συζήτηση περὶ ἐμφύτων ἰδεῶν στὸν Νεοελληνικὸ Διαφωτισμὸ
- Ἡ εἰσαγωγή τῆς Νευτώνειας Φυσικῆς στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν ὕστερο Διαφωτισμὸ
- Ἡ φιλοσοφικὴ κριτικὴ στὴν νεώτερη Ἑλλάδα (1830-1930)
- Οἱ περὶ προνοίας καὶ περὶ ψυχῆς ἀντιλήψεις τοῦ Γεωργίου Γεναδίου τοῦ Σχολαρίου
- Ἡ ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Νικολάου Μαυροκορδάτου
- Φυσικὴ καὶ Μεταφυσικὴ στὸ ἔργο τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη
- Ἡ σχέση τοῦ Κωνσταντίνου Μ. Κούμα μὲ τὴ γερμανικὴ φιλοσοφία καὶ εἰδικότερα μὲ τὸ ἔργο τοῦ Wilhelm Traugott Krug
- Ἡ φιλοσοφικὴ σκέψη τοῦ Νεοφύτου Δούκα (1780-1845)
- Ὁ φιλοσοφικὸς καὶ κριτικὸς λόγος στὸν Πέτρο Βράιλα-Ἀρμένη
- Ἡ διδασκαλία τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων στὴ Μέση Ἐκπαίδευση
- Ἡ αἰσθητικὴ θεώρηση τῆς σύγχρονης τέχνης στὸ ἔργο τοῦ Παναγιώτη Μεχελῆ
- Τὸ πρόβλημα τοῦ νέου ἀνθρωπισμοῦ στὸ ἔργο τοῦ Γιάννη Ἰμβριώτη
- Τὸ πρόβλημα τῆς ἰδεολογίας στὸ ἔργο τοῦ Νίκου Πουλαντζᾶ
- Ἡ σημασία τῆς φιλοσοφίας στὸ ἔργο τοῦ Κώστα Παπαϊωάννου
- Κώστας Παπαϊωάννου: Ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας στὴν ἱστορία τῆς φιλοσοφίας. - Ἡ κριτικὴ τοῦ ἱστορικῶν νετερισμοῦ καὶ ὁ νεχλισμὸς τοῦ πνεύματος
- Τὸ φιλοσοφικὸ ἔργο τοῦ Βασιλείου Ν. Τατάκη - Ὁ συστηματικὸς φιλόσοφος καὶ ὁ ἱστορικὸς τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας
- Ἡ ἔννοια τοῦ φιλοσοφεῖν στὸ ἔργο τοῦ Κορνήλιου Καστοριάδη
- Ἡ ἔννοια τῆς αὐτονομίας στὴν νεώτερη φιλοσοφία - Μεταμορφώσεις τοῦ αἰτήματος τῆς αὐτονομίας ἀπὸ τὸν Διαφωτισμὸ μέχρι τὸν Habermas καὶ τὸν Καστοριάδη
- Ὁ Κορνήλιος Καστοριάδης ὡς κριτικὸς τοῦ Marx - Τὸ πρόβλημα τῆς ἱστορίας

ΤΡΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Μ. ΚΟΥΜΑ

Εἰσαγωγή - Μεταγραφή κειμένων: Εὐαγγελία Παπαδημητρίου

Οἱ τρεῖς ἐπιστολές, πού ἐκδίδονται στή συνέχεια, προέρχονται ἀπό τή γραφίδα τοῦ Κωνσταντίνου Μ. Κούμα (Λάρισα 1777 - Τεργέστη 1836), ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἀξιολογότερους ἐκπροσώπους τοῦ ὄψιμου Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ.

Ἡ ἐπιλογή τῶν τριῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κούμα ἀπὸ τις δώδεκα, πού φυλάσσονται στὸ Τμήμα χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης¹, ἔγινε μὲ γνώμονα τὴ βαρύνουσα σημασία τῶν πληροφοριῶν πού διασώζουν γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Λαρισαίου λογίου: Ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπιστολὴ (ἀρ. 117, Βιέννη 22.8.1823) πληροφοροῦμαστε τὰ ὀνόματα δύο μαθητῶν του, τῶν ἀδελφῶν Πέτρου καὶ Γεωργίου Βλαστοῦ, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει, “φιλικῶς φρονοῦντες περὶ ἐμοῦ, καὶ μαθηταὶ μου χρηματίσαντες ἐν Σμύρνη, ὅχι μόνον ἔλαβαν ταύτην τὴν φροντίδα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνακουφισμὸν τῶν χρεῶν μου, μὲ ἐπρόσθεσαν μὲ ἰκανὴν χρηματικὴν ποσότητα”. Ἡ δεύτερη ἐπιστολὴ (ἀρ. 119, Βιέννη 30.5.1826) εἶναι ἰδιαίτερα ἀποκαλυπτική: Ὁ Κούμας διαμηνύει στὸ φίλο του Κωνσταντῖνο Ἀσώπιο τὴν ἐπιθυμία του νὰ γίνει ὑπὴκοος τῆς Ἰονίου Πολιτείας καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐνεργήσει τὰ δέοντα γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ αἰτήματος του ὑπογραμμίζοντας ὅτι στή Βιέννη ζεῖ “ἀπροστάτευτος καὶ ὑποκείμενος εἰς πᾶν κακόν”. Τὴν τρίτη ἐπιστολὴ (ἀρ. 121, Βιέννη 10.11. 1828), τέλος, καθιστοῦν σημαντικὴ οἱ ἀναφορὲς στὶς δυσκολίες πού συνάντησε ὁ Κούμας, ὅταν ἀποφάσισε νὰ μεταφράσει καὶ νὰ ἐκδώσει “τὴν ἱστορίαν τοῦ Βεκκέρου” (Karl Friedrich Becker, Berlin 1777-1806)².

1. Τὴν κ. Λίκατερίνη Κορδοῦλη, ὑπεύθυνη τοῦ τμήματος χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης, εὐχαριστῶ ἰδιαίτερα καὶ ἀπὸ τὴ θέση τούτη γιὰ τὴν ἄδεια φωτογράφησιν καὶ ἐκδόσιν τῶν τριῶν ἐπιστολῶν.

2. Πρὸς σχετικὰ τὴ διδακτορικὴ διατριβὴ τῆς Μαρίας Στακτινοπούλου *Weltgeschichte im Denken eines griechischen Aufklärers - Konstantinos Michail Koumas als Historiograph*, Studien zur Geschichte Südosteuropas Bd. 9, Frankfurt am Main - Berlin - Bern - New York - Paris - Wien 1992, σελ. 119 κ.έ.

Ἐπιστολή πρώτη

Σοφολογιώτατε διδάσκαλε κύριε Ἀσώπιε,

Τὰ λεξικά τῶν αὐτόθι δι' ἐπιμελείας σου εὐρεθέντων συνδρομητῶν παρεδόθησαν πρὸ πολλοῦ εἰς χεῖρας τῶν ἐν Τεργέστη κυρίων Βλαστῶν, διὰ νὰ τὰ μοιράσωσι αὐτόθι, καθὼς καὶ τὰ τῶν ἄλλων νήσων, Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Οἱ δύο ἀδελφοὶ Πέτρος καὶ Γεώργιος Βλαστός φιλικῶς φρονοῦντες περὶ ἐμοῦ καὶ μαθηταί μου χρηματίσαντες ἐν Σμύρνη, ὅχι μόνον ἔλαβαν ταύτην τὴν φροντίδα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνακουφισμὸν τῶν χρεῶν μου, μὲ ἐπρόφθασαν μὲ ἰκανὴν χρηματικὴν ποσότητα. Οὗτοι θέλουν τὰ διευθύνει, ὡς μ' εἶπαν, πρὸς τὸν αὐτοῦ κύριον Σπυρίδωνα Ἰωάννου, ἢ Ἰωάννην Σπυρίδωνος. Τοῦτον σὲ παρακαλῶ, φίλε, νὰ συνεργήσης ὅ,τι δύνασαι εἰς τὸ νὰ συνάξῃ τὴν τιμὴν τῶν βιβλίων ὅλων ἡμιδεμένων γαλλιστὶ πρὸς 131/2 τὸ σῶμα καὶ θέλεις μὲ ὑποχρεώσαι τὰ μέγιστα. Ἐκτὸς τούτων κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας θέλω στείλει διὰ σὲ ἓν σῶμα καὶ ἓν διὰ τὸν Θεόκλητον, καὶ τρίτον διὰ τὸν Γρηγόριον Κωνσταντᾶν, διευθύνων μὲ ξεχωριστὸν κιβώτιον πρὸς τὸν Ῥώταν. Τότε σὲ γράφω μὲ περισσοτέραν ἔκτασιν· μένω δὲ εἰς τὰς προσταγὰς σου ἔτοιμος

Αὐγούστου 22, 1823 ἐκ
Βιέννης

Κ.Μ. Κούμας

Ἐπιστολή δεύτερη

Ἐκ Βιέννης τὴν 30 Μαΐου 1826

Διδάσκαλε κύριε Ἀσώπιε,

Σήμερον στέλλω εἰς Τεργέστην δεύτερον κιβωτάριον περιέχον Θουκυδίδου σώματα 16 - φιορίνια 36-
Τὸ στεφανωμένον σύγγραμμα καὶ δετικ. 6.6
καὶ μίαν χάρταν ἐλλείπουσαν ἀπὸ τὰ πρότ. 1-8, σταλθεῖσαν ἀπὸ τὸν βιβλιοπώλην ἐνῶ ἐσυνδουκόνοντο τὰ βιβλία.
καὶ δαπάνη κιβωτίου, καὶ τελωνείου κτλ. 2-4

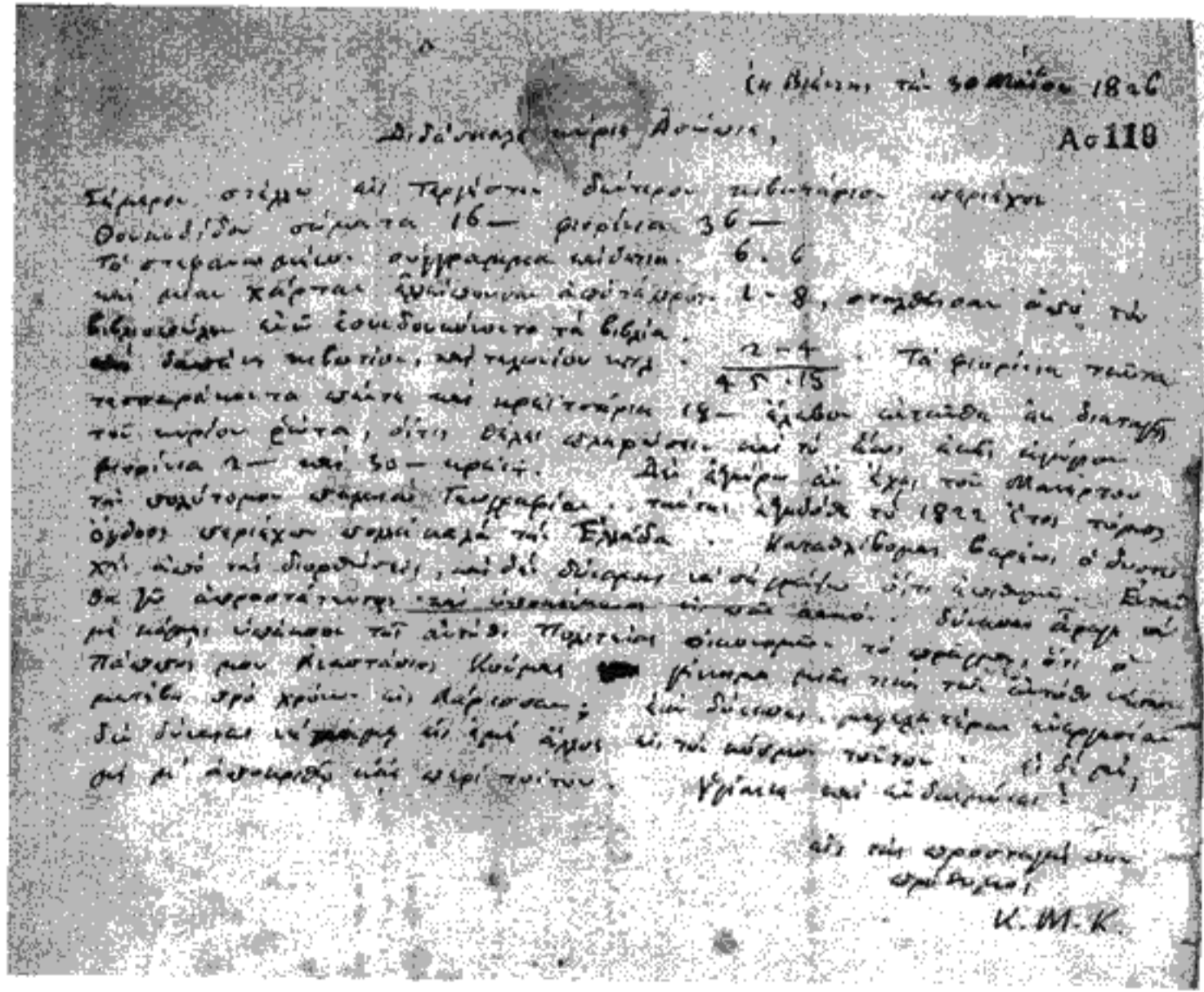
45.18. Τὰ φιορίνια ταῦτα τεσσαράκοντα πέντε καὶ κρεϊτσάρια 18- ἔλαβον ἐνταῦθα ἐκ διαταγῆς τοῦ κυρίου Ῥώτα, ὅστις θέλει πληρώσειν καὶ τὸ ἕως ἐκεῖ ἀγώγιον φιορίνια 2- καὶ 30 κρεϊτ. Δὲν ἤξεύ-

ρω ἂν ἔχῃς τοῦ Μανέρτου τὴν πολύτομον παλαιὰν Γεωγραφίαν. Ταύτης ἐξεδόθη τὸ 1822 ἔτος τόμος ὄγδος περιέχων πολλὰ καλὰ τὴν Ἑλλάδα. Καταθλίβομαι βαρέως ὁ δυστυχῆς ἀπὸ τὰς διορθώσεις, καὶ δὲν δύναμαι νὰ σὲ γράψω ὅ,τι ἐπιθυμῶ. Ἐνταῦθα ζῶ ἀπροστάτευτος καὶ ὑποκείμενος εἰς πᾶν κακόν. Δύνασαι ἄρα γε νὰ μὲ κάμῃς ὑπήκοον τῆς αὐτόθι Πολιτείας οἰκονομῶν τὸ πρᾶγμα, ὅτι ὁ πάππος μου Ἀναστάσιος Κούμας γέννημα μιᾶς τινὸς τῶν αὐτόθι νήσων μετέβη πρὸ χρόνων εἰς Λάρισσαν; Ἐὰν δύνασαι, μεγαλητέραν εὐεργεσίαν δὲν δύναται νὰ κάμῃ εἰς ἐμὲ ἄλλος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· εἰ δὲ μὴ, μὴ μ' ἀποκριθῆς κἂν περὶ τούτου.

Υγίαινε καὶ εὐδαιμόνει!

εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος

K.M.K.

Ἐπιστολή τρίτη

Φίλε κύριε Ἀσώπιε,

Πρὸ πολλοῦ σ' ἐφάνέρωσα, ὅτι ἐσκόπουν νὰ ἐκδώσω τὴν ἱστορίαν τοῦ Βεκκέ-ρου καὶ ἐζήτησαν τὴν γνώμην σου, καὶ ὅτι ἐν τῷ μεταξύ εὗρηκα δυσκολίας εἰς τὴν ὑψηλὴν λογοκρισίαν. Ἀπόκρισίν σου δὲν ἔλαβα· ἡ κρίσις ἐσυγχώρησε τελευταῖον τὴν ἐκδόσιν τῆς μὲ προσταγὴν νὰ μὴ ὀνομάσω τὸν συγγραφέα· ἀλλὰ τελευταῖον θέλει συγχωρήσειν καὶ τὴν τούτου ὀνομασίαν, ἐπειδὴ ὡς βλέπεις τὴν ἐσυγχώρησε σχεδὸν εἰς τὴν προκήρυξιν τῆς ἐκδόσεως. Ἡ ἱστορία αὕτη, φίλε, ὑπερεπαινεῖται εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν, εἰσάγεται εἰς τὰ σχολεῖα πρὸς μελέτην τῶν μαθητῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ 1821 ἔτους ἕως τοῦ 1826 ἐτυπώθη τετάρτη καὶ πέμπτη ἐκδοσις, καὶ ἐφέτος ἤρχισεν ἡ ἕκτη. Δὲν ἀπατώμαι νομίζων, ὅτι θέλει ὠφελήσειν καὶ ἡμᾶς. Πρὸ τινῶν ἐβδομάδων ἤρχισα τὴν τύπωσίν τῆς. Ἀλλὰ χρειάζομαι τὴν βοήθειάν σου εἰς εὑρεσιν συνδρομητῶν πρὸς ἀπάντησιν τῶν ὑπερόγκων ἐξόδων τῆς. Διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ νὰ γείνης ἄλλος ἐγὼ αὐτόθι· καὶ νὰ ὑπογράψῃς ἰκανὸν συνδρομητῶν ἀριθμὸν μὲ προπληρωμὴν τοῦ ἡμίσεος τῆς τιμῆς, ὡς διαλαμβάνει ἡ προκήρυξις. Ὅταν συνάξῃς τὰς ὑπογραφὰς καὶ τὸ ἀργύριον, τὰς μὲν στέλλεις πρὸς ἐμέ, τὸ δὲ ἐμβιβάζεις πρὸς τὸν Ῥώταν, ὅστις σὲ γίνεται ἐγγυητής, ἂν ἐν τῷ μεταξύ ἀποθάνω, νὰ ἐπιστρέψῃ ὅσον εἶναι ὑπὲρ τὴν τιμὴν τῶν ἐκδοδομένων τόμων. Γράφω καὶ πρὸς τὸν κύριον Καραντινὸν νὰ συμφροντίσῃ μαζί σου, καὶ θέλω μνημονεύειν διὰ παντός τὴν χάριν σου.

Τοῦ Μυλλέρου ἔχω διὰ σὲ τοὺς Ἐτρούσκους ἐκδοδομένους κατὰ τὸ παρὸν ἔτος· ἴσως λάβω ἐντὸς ὀλίγου καὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ σὲ τὰ στέλλω τότε καὶ τὰ δύο. Οἱ Ἐτροῦσκοι τοῦ ἐπηνέθησαν· ἀλλὰ σύγγραμμα ἄλλου σοφοῦ εἶναι ἕτοιμον νὰ προστατεύσῃ τὴν γνώμην τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς Διονυσίου. Προσμένω εὐελπίς ἀπόκρισίν σου ἐνθαρρυντικὴν τοῦ ἔργου μου, καὶ σὲ εὐχομαι ὑγιείαν καὶ εὐτυχίαν.

1828, Νοεμβρίου 10, ἐκ Βιέννης

ὁ σὸς Κ.Μ. Κούμας.

Καὶ ἐγὼ ὁ Ἰ. Ρώτας πανοίκιος

πανοίκιον σὲ ἀσπάζομαι.

Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σὲ γράψω πλατύτερον·

ἀλλ' οὐδὲ σὲ χρεωστῶ

ἐπιστολῆς σου ἀπάντησιν.

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Υπομνήματα τοῦ σοφωτάτου Κορυθαλέως
εἰς τὸ *Περὶ ψυχῆς* τοῦ Ἀριστοτέλους

Εἰσαγωγή - Μεταγραφή κειμένου: Χρῆστος Π. Μαραζόπουλος

Σκοπὸς τοῦ Ἀριστοτέλη στὴν πραγματεία του *Περὶ ψυχῆς* εἶναι νὰ γνωρίσει τὴ φύση καὶ τὴν οὐσία τῆς ψυχῆς, εἴθ' ὅσα συμβέβηκε περὶ αὐτὴν, γεγονὸς ποὺ συνιστᾶ, ἀφ' ἑνός, μία ἀπὸ τὶς πλέον ἐξέχουσες ἐπιστημονικὲς ἐνασχολήσεις, καθόσον ἡ συγκεκριμένη γνώση συμβάλλει πρὸς ἀλήθειαν ἅπασαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἕνα ἀπὸ τὰ δυσχερέστερα γνωστικὰ ἐγχειρήματα δεδομένου ὅτι ἡ συμφυῆς δυσκολία τῆς πρόσκτησης ἀξιόπιστης γνώσης γιὰ τὴν ψυχὴ ἐπιτείνεται ἀπὸ τὶς δυσχέρειες τοῦ προβλήματος τῆς μεθόδου καὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἀρχῶν. Γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς στοχοθεσίας του ὁ Σταγειρίτης χρησιμοποιεῖ, κατὰ κύριον λόγον, τὴν διαιρετικὴν μέθοδον, ἡ ὁποία τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐξετάσει κατὰ πρῶτον ἐν τίνι τῶν γενῶν καὶ τί ἐστὶ ἡ ψυχὴ, ἐνῶ σὲ συνδυασμὸν μὲ τὴν ἀπορηματικὴν μέθοδον τοῦ δίνει τὴν εὐχέρεια νὰ διατυπώσῃ ἐπάλληλα ἐρωτήματα, ἡ διερεύνησις τῶν ὁποίων μᾶς ἀποκαλύπτει τὶς φιλοσοφικὰς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ψυχολογίαν.

Οἱ ἀντιλήψεις αὐτὲς προξένησαν τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τῶν ὑπομνηματογράφων καὶ τῶν ἐρευνητῶν καὶ ἄσκησαν σοβαρὴν ἐπίδρασιν στὶς φιλοσοφικὰς ἐρευνὰς γιὰ τὴν ψυχὴν, ὅπως ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴν σχολαστικὴν παράδοσιν καὶ τὶς μελέτας σχετικὰ μὲ τὴν ἐρμηνευτικὴν ἀνασύνθεσίν τους, ἐνῶ συνετέλεσαν στὴν γενικότερην κατανόησιν τοῦ ἀριστοτελικοῦ ἔργου καταδεικνύοντας ὅτι ἡ ψυχολογία τοῦ Ἀριστοτέλη δὲν συναρτᾶται μόνον μὲ τὴν φυσικὴν καὶ τὴν βιολογίαν του ἀλλὰ μὲ τὸ σύνολον τῆς φιλοσοφικῆς του προβληματικῆς. Σὲ ἐρμηνευτικὴν ἀνασύνθεσιν τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ἀριστοτέλη προβαίνει, ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἐρμηνευτὰς, καὶ ὁ Θεόφιλος Κορυθαλέως (Ἀθήνα, 1574-Ἀθήνα, 1646), ὁ ὁποῖος στὸ ἔργον του *Υπομνήματα τοῦ σοφωτάτου Κορυθαλέως εἰς τὸ Περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους*, ποὺ γνώρισε μεγάλη διάδοσιν σὲ χειρόγραφον μορφήν, ἀνασυνθέτει τὸ περιεχόμενον καὶ τῶν τριῶν βιβλίων

τῆς ἀριστοτελικῆς πραγματείας¹· στή θέση αὐτὴ μεταγράφονται² - ἀπὸ τὸ χειρό-
γραφο [ἀρ. 50] ποὺ φυλάσσεται στὴ Δημόσια βιβλιοθήκη τῆς Ζαγοράς - τὰ τρία
πρῶτα φύλλα τῶν ὑπομνημάτων του στὸ δεύτερο *Περὶ ψυχῆς* βιβλίου³.

*Εἰς τὸ Β^{ον} τῶν Περὶ ψυχῆς ὑπομνημάτων
τοῦ Ἀριστοτέλους*

Δύο ἡμῖν θηρατέα ἐν τῇ *Περὶ ψυχῆς* Ἱστορία παρεγγυήσατο ὁ Φιλόσοφος ἐν
ἀρχῇ τῆς ὅλης πραγματείας, τὸν τε ὀριστικὸν τῆς ψυχῆς λόγον, καὶ τὰ περὶ αὐτὴν
πάθη, ὧν διὰ μὲν τοῦ α^{ου}: εἰς γνῶσιν τῆς οὐσίας ἐρχόμεθα διὰ δὲ τοῦ β^{ου}: τὰ παρε-
πόμενα καὶ ἰδιώματα τῆς αὐτῆς καταμανθάνομεν. Προηγεῖται δὲ ἀναγκαίως ἡ
γνῶσις τῆς οὐσίας, ὅτι ἀρχὴ πέφυκε γίνεσθαι ἐν ταῖς τῶν παθῶν ἀποδείξεσι. Διὸ καὶ
πρὸ τῶν ἄλλων ἡμῖν ὁ Φιλόσοφος ἐν τῷ προληφθέντι βιβλίῳ τὴν μέθοδον ὅπως χρῆ
θηρεῦσθαι τὸν τῆς ψυχῆς ὀρισμὸν παραδεδωκῶς, καὶ ἐκ τίνων συντίθεσθαι δεόν,
ἵνα (ὡς αὐτὸς εἴρηται) εὐπορήσωμεν περὶ τὴν ζήτησιν τούτου, προαπορῆσαι περὶ
αὐτοῦ ἠξίωσεν· ἐφ' ᾧ τὰς δόξας τῶν ἀρχαιοτέρων ἱστορήσας τὸ πρῶτον, καὶ διὰ
πολλῶν ἀποσκευασάμενος, τοὺς τε αὐτοκίνητον τὴν ψυχὴν δογματίζοντας, καὶ
τοὺς ἀρμονίαν αὐτὴν τιθεμένους, ἧ καὶ ἀριθμὸν ὡς Ξενοκράτης καὶ ἄλλοι, μεθ' οὓς
καὶ τοὺς οἰηθέντας ἐκ τῶν πρώτων, καὶ κοινῶν στοιχείων ταύτην συγκεῖσθαι, ἵνα

1. Γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Κορυδαλεὺς ἀνασυγκροτεῖ τὴν ἀριστοτελικὴ ψυχολο-
γία. ἑλ. Cleabule Tsourkas, *Les débuts de l'enseignement philosophique et la li-
bre pensée dans les Balkans. La vie et oeuvre de Théophile Corydalée (1563-
1646)*, Bucarest 1948, Thessalonique 1967, σσ. 213-255.

2. Τὰ “προλεγόμενα” τοῦ Κορυδαλέα στὸ *Περὶ ψυχῆς* τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ μέρος τῶν
ὑπομνημάτων του στὸ τρίτο βιβλίο τοῦ συγκεκριμένου ἔργου ἔχει μεταγράψει ὁ Otto
Jochem στὴ διατριβή του: *Scholastisches, Christliches und Medizinisches aus dem
Kommentar des Theophilus Korydalleus zu Aristoteles' Schrift von der Seele*,
Giessen, 1935, σσ. 9-32.

3. Γιὰ τὴ χειρόγραφη παράδοση τοῦ Ὑπομνήματος τοῦ Κορυδαλέα στὸ *Περὶ ψυχῆς*
ἐνδεικτικῶς ἑλ. Λίνου Μπενάκη, “Ἡ χειρόγραφη παράδοση τῶν σχολίων στὸ *Περὶ ψυχῆς*
τοῦ Ἀριστοτέλη τῶν Νικολάου Κούρσουλα καὶ Γερασίμου Βλάχου”, Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ
“Δελτίον” τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, τόμος Β', Κέρκυρα, 1986, σσ. 141-167 καὶ εἰδικότε-
ρα σσ. 164-165.

πάντα τὰ ἐξ ἐκείνων ἔχει διαγιγνώσκειν. Δέδωκεν ἡμῖν ἐκ τῶν ἐληλεγμένων λαβεῖν, ὅτι ἡ ψυχὴ κατὰ συμβεβηκὸς συγκινεῖται τῷ ἐμφύχῳ σώματι, καὶ ὅτι μὴ οὔσα ἢ αὐτὴ κράσις τῶν στοιχείων, ἔστι τὸ ἐπιγενόμενον εἶδος ἀπὸ τῆς κράσεως, καὶ οὐ κατὰ τὴν στοιχειώδη ὁμοιότητα πρὸς τὰ γνωστά, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐξ ἐκείνων αὐτῇ ἐγγινομένων εἰδῶν ὁμοιότητα τούτων αντιλαμβάνεται, καὶ ὅτι μία ἡ ψυχὴ, ἐν ἐκάστω καὶ ὅπως ἐστὶ μεριστή, καὶ ἄλλα. Καθαψάμενος δὲ τῶν παλαιῶν ὡς μὴ περὶ πάσης ψυχῆς πραγματευομένων, ἀλλὰ περὶ μόνῃς τῆς ἀνθρωπίνης, αὐτὸς ἐξ οἰκείας γνώμης ἄλλην ἀρχὴν ἐντεῦθεν τῆς πραγματείας ποιούμενος, προβάλλεται περὶ πάσης ψυχῆς διορίσασθαι.

Βιβλίον Β^{ον}: Κεφάλαιον α^{ον}: Ἐδάφιον α^{ον}:

Τὰ μὲν δὴ ὑπὸ τῶν πρότερον παραδεδομένα περὶ ψυχῆς εἰρήσθω

Παραδίδωσι τοιγαροῦν ἐπὶ τοῦ α^{ον}: κεφαλαίου τὸν κοινότατον τῆς ψυχῆς λόγον, ὅς πάσῃ ψυχῇ ἐφαρμόττει, καὶ οὐ μόνῃ τῇ τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα δὲ τοῦτον εὐφυῶς λάβῃ τὴν διαφορὰν προτίθεται τῶν ἐμφύχων πρὸς τὰ ἄψυχα, ὥσπερ καὶ τὸν ὅρισμόν τῆς φύσεως ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν φυσικῶν πρὸς τὰ μὴ τοιαῦτα, εὐστόχως συνήγαγεν ἐν ἀρχῇ τοῦ β^{ον}: τῶν *Περὶ ἀρχῶν*.

Ἐδάφιον β^{ον}:

Λέγομεν δὴ ἐν τι γένος τῶν ὄντων

Προχειρίζεται δὴ α^{ον}: τὴν οὐσίαν παραλείπων τὰ λοιπὰ γένη τοῦ ὄντος εὐλόγως, ὡς οὔσης τῆς ψυχῆς ἐν τῷ γένει τῆς οὐσίας, τὴν δὲ οὐσίαν διαιρεῖ εἰς ὕλην, καὶ εἶδος, καὶ τὸ συναμφοτέρων, ἧτοι τὸ ἐκ τούτων συγκείμενον σύνθετον· ὅτι δὲ τὸ εἶδος καὶ ἡ ὕλη οὐσίαι εἰσίν, ἀποδέδεικται τῷ Φιλοσόφῳ ἐν οἷς ἐν τῷ αὐτῷ β^{ον} *Περὶ ἀρχῶν*, περὶ φυσικοῦ εἴρηται εἶδους καὶ τῆς ὕλης, ὅτι δηλαδὴ ἀμφοτέρα εἰσίν οὐσίαι, μᾶλλον δὲ οὐσία τὸ εἶδος ἢπερ ἡ ὕλη, καὶ ἐν τῷ α^{ον}: ἐν οἷς ἔλεγεν, ὅτι τὰ μέρη τῆς οὐσίας εἰσίν οὐσίαι, τὸ δὲ εἶδος καὶ ἡ ὕλη μέρη εἰσίν τῆς κυρίως καὶ ἐντελοῦς οὐσίας, καὶ ἐν τῷ [η] ὅτι τὸ αὐτοκίνητον οὐσία ἐστίν, οὗ τὸ μὲν ἐστὶ κινουῦν, οἷον τὸ εἶδος, τὸ δὲ κινούμενον, οἷον ἡ ὕλη, καὶ τὸ σῶμα.

Δύο δὲ φησὶ περὶ τῆς ὕλης ἐνταῦθα ὁ Φιλόσοφος τὸ μὲν, ὅτι καθ' ἑαυτὴν ἔστι τὸ δὲ τι, τὸ δέ, ὅτι ἔστι δύναμις. Σημαίνει τὸ δὲ τι ἐνταῦθα, οὐ τὴν ἄτομον οὐσίαν,

ὡς ἐν ταῖς *Κατηγορίαις*, ἀλλὰ τὴν ὠρισμένην μερικὴν ὑπαρξιν. Τὸ μὲν γὰρ (τόδε) ὑπάρχοντος ἐστὶ δηλωτικόν, τὸ δ' αὖ (τι) μερικὸν τι σημαίνει, τὸ δὲ ὅλον (τὸ δὲ τι) ὑπαρξιν μερικοῦ τινος ὑπὸ τὴν αἴσθησιν καὶ δεῖξιν ὑποπίπτοντος. Δηλοῦται δὲ διὰ τοῦ μὴ εἶναι τὸ δὲ τι τὴν ὕλην τὸ μηδὲν αὐτὴν ἐνέργεια εἶναι τῶν ὄντων. Οὔτε γὰρ οὐσία, οὔτε ποσόν, ἢ ποιόν, οὔτε τι ἕτερον ἢ ὕλη ἐστίν, οἷος ὠρίσται τὸ ὄν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ γ^ψ: τοῦ λ: τῶν *Μεταφυσικῶν* λέγεται. Διὸ καὶ δύνάμιν ταύτην εἶναι φησίν, οὐ ποιητικὴν τινα καὶ εἰδητικὴν, οἷαι τῆς ψυχῆς αἱ δυνάμεις, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιτηδειότητα μόνον πρὸς τὸ παθεῖν, φύσις γὰρ ἡ ὕλη καὶ οὐσία, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ β^{ου}: τῶν *Περὶ ἀρχῶν* παραδέδοται, καὶ ἐν ἄλλοις, ἀλλὰ δύνάμεις εἴρηται, ὡς οὐσιωμένη τῷ δυνάμει εἶναι, τουτέστι τῷ δεκτικὴν εἶναι παντοίων εἰδῶν παρὰ μέρος. Ἔστι γὰρ ἡ ὕλη αἰεὶ τὸ δὲ τι, γίνεται δὲ κατ' ἐνέργειαν τὸ δὲ τι, οὐ μεταβαλλομένη κατ' οὐσίαν, οὐ γένηται γὰρ καὶ ἀμετάβλητη κατ' οὐσίαν ἢ ὕλην, ἀλλὰ μορφουμένη τῷ εἶδει, γίνεται μὲν ἐνεργείᾳ κατ' ἐκεῖνο τὸ εἶδος, μένει δὲ δυνάμει αἰεὶ πρὸς ἅ μὴ ἴσχει εἶδη.

Δύο δὲ καὶ περὶ τοῦ εἶδους φησί, τὸ μὲν, ὅτι κατὰ τὸ εἶδος χαρακτηρίζεται τὸ δὲ τι τὸ δέ, ὅτι ἐστὶν ἐντελέχεια. Ἀόριστος μὲν γὰρ ἡ ὕλη καὶ κοινὴ πᾶσιν ὑποβάθρα, ὅρος δὲ καὶ τελειότης τὸ εἶδος, ὑφ' οὗ τελειουμένη ἡ ὕλη ὀρίζεται εἰς σύστασιν τοῦ τὸ δὲ τι εἶναι δηλαδὴ τῆς ἀτόμου οὐσίας ἐν τινὶ γένει τῶν ἐνύλων, καὶ ἐν γνώσει οὐσιῶν, διὸ καὶ ἐντελέχεια εἴρηται τὸ εἶδος, ὅτι κατὰ τοῦτο ἔχει τὴν οἰκείαν τελειότητα ἢ σύνθετος οὐσία. Λέγεται γὰρ ἕκαστον τέλειον, ἥνικα ἂν ἀπολάβοι τὸ τέλος ἐφ' ὃ σπεύδει, τέλειον δὲ κατ' οὐσίαν, τὸ ἀπολαβὸν τὸ κατ' οὐσίαν τέλος, ὅπερ ἐστὶ τὸ εἶδος, ἠκούσε δὲ ἐντελέχεια, οὐ μόνον τὸ εἶδος αὐτό, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ εἶδους ἐνέργειαι, ὧν εἰς διάκρισιν ὁ Φιλόσοφος διαιρεῖ τὴν ἐντελέχειαν εἰς τε τὴν α^{πν}: ἢ τε ἐστὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν μετὰ τὸ εἶδος, καὶ τὴν μὲν α^{πν}: ἀπεικάζει ἔξει τε καὶ ἐπιστήμη, τὴν δὲ β^{αν}: ὡς τὸ ἀπὸ τῆς ἔξεως, οἷον τὸ θεωρεῖν ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης.

Ἐδάφιον γον:

Οὐσίαι δὲ μάλιστα δοκοῦσι

Διελὼν τὴν οὐσίαν τριμερῶς, καὶ διακρίνας τῆς ὕλης τὸ εἶδος, μεταβαίνει ἐπὶ τὸ γ^π: τῆς οὐσίας σημαινόμενον, τὸ ἐκ τούτων συγκείμενον, οἷα εἰσι τὰ σώματα, ἃ καὶ μάλιστα οὐσίας καλεῖ, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς *Κατηγορίαις* παραδέδοται. Αὐθύπαρκτον γὰρ τοῦτο, δηλαδὴ ἡ μεριστὴ καὶ σύνθετος οὐσία, ἐκεῖνα δὲ ἀλλήλων εἰς ὑπαρξιν δέονται. Περὶ γὰρ τῶν ἐνύλων εἰδῶν ὁ λόγος, τῶν δὲ σωμάτων τριχῶς λεγομένων, λέγεται γὰρ φυσικὸν σῶμα τὸ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους συνεστηκὸς κατὰ φύσιν,

καὶ μαθηματικὸν τὸ ἐν τρισὶ θεωρούμενον διαστάσει, καὶ παρὰ ταῦτα τὸ τεχνητόν, οἷον οἰκία, κιβώτιον, ἀνδριάς. Κυρίως δὲ οὐσίας εἶναι φησὶ τὰ φυσικὰ σώματα. Τὸ μὲν γὰρ μαθηματικόν, κατὰ ποσότητα θεωρεῖται, διὸ καὶ ἐπὶ τὸ ποσὸν ἀναφέρεται, τὸ δὲ τεχνητόν, τῷ ποιῷ χαρακτηρίζεται, καὶ ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ποιὸν ὡσπερ καὶ τὸ λευκόν, ἢ γραμματικόν, τοῦ αὐτοῦ γὰρ γένους εἰσὶν, τὰ παρωνύμως λεγόμενα τῷ παρωνυμοῦντι εἶδει.

Ὁ δὲ Φιλόσοφος τοῦ τὰ φυσικὰ σώματα κυρίως εἶναι οὐσίας αἴτιον ἀποδίδωσιν, ὅτι ταῦτα ἐκείνων ἀρχαὶ εἰσιν· ἐν γὰρ τοῖς φυσικοῖς σώμασι τὰ μαθηματικὰ καὶ τεχνητὰ τὴν ὑπόστασιν ἔχει. Τοῦτο δὲ τὸ φυσικὸν σῶμα διαιρεῖ ὁ Φιλόσοφος εἰς τε τὸ ἔμφυχον, καὶ ἄψυχον, καὶ δείκνυσιν ὅτι ἡ ψυχὴ ἐστὶν οὐσία, καθ' ἣν χαρακτηρίζεται τὸ ἔμφυχον σῶμα. Εἰ γὰρ τὸ εἶδος τῆς συνθέτου ἐστὶν οὐσία, ἡ ψυχὴ εἶδος οὐσα τοῦ ἔμφυχου σώματος, ὅπερ ἐστὶν οὐσία σύνθετος, ἐστὶν οὐσία. Ἡ μείζων πρόδηλος ἐξ ὧν ἡμῖν ἀνωτέρω εἴρηται περὶ τοῦ εἶδους, ἢ ἐλάττων δείκνυται τῷ Φιλοσόφῳ ἐπὶ παραδείγματος τῆς φυτικῆς ζωῆς, καθ' ἣν πάντων ἔμφυχων κοινω-
νούντων αἰσθήσεως εἰς ἀπόδειξιν τοῦ κοινῆς λόγου τῆς ψυχῆς προκεχειρίσθαι.

Ταύτης οὖν τῆς ζωῆς τρία ὁ Φιλόσοφος ἀποδίδωσιν ἔργα, εἴτουν πάθη, τροφήν, αὔξησιν, φθίσιν, πρόσθετες εἰ θούλει καὶ τὸ γεννητικὸν τέταρτον, καὶ ἐστὶν ἡ μὲν τροφή, μεταβολὴ ἀναπληροῦσα τὸ ἐλλεῖπον τοῦ ἔμφυχου κατὰ τε δύναμιν καὶ ποσόν, ἡ δὲ αὔξησις καὶ ἐπιπλέον ἐπιρρώνυσι τὸ αὐξόμενον, προστιθεῖσα τῷ ποσῷ, ἢ δὲ φθίσις μεταβολὴ ἐστὶν ἐπὶ τὸ χειρόν, ἀμφοτέρων ἀφαιροῦσα τοῦ τε ποσοῦ καὶ τῆς δυνάμεως. Δεῖ δὲ ταῦτα ἐννοεῖν γινόμενα α^α: μὲν δι' αὐτοῦ τοῦ αὐξομένου, ἦτοι ἐξ οἰκείας φύσεως, καὶ τῶν ἐνόντων αὐτῷ φυσικῶν ὀργάνων. Β^α: μένοντος τοῦ ἐξ ἀρχῆς αὐξομένου, ἀλλὰ μὴ φθείρεσθαι τὸ προλαβόν, γεννᾶσθαι δὲ εἰς ἕτερον, ὡς ἐπὶ τοῦ πυρός συμβαίνει, καὶ γ^α: ἵνα διὰ πάντων ἀναλόγως γίγνηται τῶν μερῶν ἢ τε αὔξησις, τροφή τε καὶ ῥῶσις. Εἰ δὲ τὸ ζῶν ἔχον σῶμα ἐστὶ φυσικόν, τὸ δὲ φυσικὸν σῶμα οὐσία ἐστὶ σύνθετος, πᾶν ἄρα τὸ μετέχον ζωῆς, οὐσία ἐστὶν ὡς σύνθετος.

Ἐδάφιον δον:

Ἐπεὶ δὲ ἐστὶ σῶμα τοιόνδε .

Συναγαγὼν ὅτι τὸ ἔχον ζωὴν οὐσία ἐστὶ σύνθετος, ἐντεῦθεν δείκνυσιν ὅτι ἡ τοιαύτη ζωὴ, ταῦτόν ἐστὶν εἰπεῖν ἡ ψυχὴ, οὐσία ἐστὶν ὡς εἶδος. Ἐπειδὴ γὰρ πᾶν τὸ μετέχον ζωῆς, οὐ μόνον ἐστὶ σῶμα ἀλλὰ σῶμα τοιονδί, ζῶν δηλαδή ἡ ψυχὴ δῆλον ὅτι θάτερον τούτου ἐστίν, ἀλλὰ σῶμα μὲν οὐκ ἐστὶ. Τὸ γὰρ σῶμα οὐκ ἐστὶ τῶν

καθ' ὑποκειμένων, τῶν ἐν ἐτέρῳ δηλαδὴ ὑπαρχόντων, ἢ δὲ ψυχὴ τῶν ἐν ἐτέρῳ ὑπαρχόντων ἐστίν, ὥστε εἰ χρή θάτερον τούτων ὕλην εἶναι, τὸ δὲ ἕτερον εἶδος, τὸ σῶμα ἐστίν ὑποκείμενον καὶ ὕλη, ἢ δὲ ψυχὴ οὐσία καὶ εἶδος.

Εἶτα τὸ ἔμφυχον σῶμα συνέστηκεν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, τὸ δὲ ἕκ τινων ὡς ἐνυπαρχόντων, ἢ εἰς ὅλον κατὰ μέγεθος ἐκ μερῶν ἐστίν, ὡς τὸ ζῶον ἐκ τῆς κεφαλῆς, καὶ θώρακος, καὶ ποδῶν, καὶ τῶν ἄλλων συνεστηκός, ἢ ὡς τὸ συγκεκριμένον εἰς ἄλληλα, καὶ μεταβαλλομένων εἰς ἓν τρίτον, οἷα τὰ λόγον ἔχοντα ὕλης στοιχεῖα, ἢ γοῦν ὡς ἐξ ὕλης, καὶ εἶδους. Τὸ τίνων ἐκ ψυχῆς, καὶ σώματος, ἔμφυχον σῶμα, οὐκ ἄλλως, ἢ κατὰ τὸν τρίτον τρόπον συνεστηκός φαίνεται, οὔτε γὰρ ὡς μέγεθος, οὔτε ὡς ὕλης μέρος ἢ ψυχὴ συντελεῖ τῷ ἐμφύχῳ, ὡς ἐξ ὕλης ἄρα καὶ εἶδους συνέστηκε ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. Ἐπεὶ δὲ τὸ σῶμα ὕλης λόγον ἐπέχει, ἢ ψυχὴ ἄρα ἐστὶ εἶδος, καὶ οὐσία δηλονότι ὡς εἶδος, οὐ γὰρ ἐστὶ τῶν κατὰ συμβεβηκός ὑπαρχόντων εἰδῶν, εἴ γε συναναίρει ἀναιρουμένη τὸ ἔμφυχον σῶμα ὅπερ ἐστίν οὐσία.

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ἰωάννου Βενθύλου, Ὅροι διερμηνευτικῆς Εὐγενίου τοῦ Πάνυ. Ἀπὸ τὸ ἔργο *Περὶ ἐρμηνείας...* ᾧ προστέθεται τὸ Ὅροι διερμηνευτικῆς Εὐγενίου τοῦ Πάνυ.

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Α. Κορομηλά. Κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ Ἑρμοῦ, ἀρ. 215. 1845. Σελ. 15-31.

Ὅπως τὸ πιθανὸν θηρατέον τοῖς τὸν νοῦν τῶν ἄλλων διερμηνεύουσι.

ΑΝΑΓΚΑΙΟΝ πρὸ πάντων τὸν ὀρθῶς ἐνστησόμενον τὴν ἐρμηνείαν, τῆς φωνῆς αὐτῆς ἐπ' ἀκριβῆς ἐπαίειν, ἥπερ ὁ λέγων, ἢ γράφων ἔτυχε χρώμενος, οὐδὲν ἤττον ἢ τῆς ἐτέρας, δι' ἧς ἐκφράσαι ἐπιχειρεῖ τὰ νοούμενα, τρόπους τε παντοίους ἐκείνης εἰδόμενα, καὶ δυνάμεις ἐμφάσεων, καὶ γλωσσῶν διαφορᾶς, καὶ τὰς ἄλλας αἷς χαρακτηρίζεται ἰδιότητος. Ἡ γὰρ παρὰ τὸ δέον ἐκδοχὴ τοῦ ὀνόματος, κᾶν πρὸς τὸ ἐγγυτάτω γίνεσθαι δοκοῦν, ἀποκλίνουσα, οὐκ ἂν εἴποι τις, ὅσῃν τὰ πολλὰ τὴν παρεκτροπὴν, ἀπὸ τοῦ νοηθῆναι προκειμένου ἐργάζεται*.

Δεῖ δὲ καὶ αὐτὴν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν τὴν συγγραφὴν, οὐκ οὖν εἰς ἑτέραν φωνὴν μετενηνεγμένην, καθ' ἣν δ' ἐξ ἀρχῆς συντέτακται, τὴν γνησιωτάτην, τὸν τὴν κατ' αὐτῆς ἐπίκρισιν, ἥτοι ὅλης, ἢ μέρους, ἀναβαλλόμενον· ὡς περ γὰρ παρὰ τὸν κρουνὸν τὸ ὕδωρ εἴωθε δοκιμάζεσθαι, διαῤῥεῦσαν γὰρ ἐπὶ ποσόν, εἰκὸς μετελιηφέναι τῆς ἐν ὀχετοῖς, ἢ χαράδραις, δι' ὧν διέλθοι, ποιότητος, οὕτω τοι παρὰ τοῖς Συγγραφεῦσιν αὐτοῖς, τὸ γνήσιον καὶ ἀκριβῆς τῆς διανοίας δίκαιον ἐξετάζεσθαι. Παρὰ γὰρ τὰς διὰ τὸ ἑτερόφωνον ἀφύκτους μονονουχί τῶν ἡρμηνευκῶτων παρατροπὰς καὶ ἐξαλλοιώσεις, καὶ τοῖς μὴ ὁμοφρονουσι περιπίπτων ὁ λόγος, χαλεπῶς ἐνδιασώζει τὸ ἄρτιον καὶ ἀκίβδηλον(**).

(*) «Ἄριστα λέγεται παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, τὸ τοὺς μὴ μαθητὰς ὀρθῶς ἀκούειν τῶν ὀνομάτων, κακῶς χρῆσθαι καὶ τοῖς πράγμασιν». Πλούτ. περὶ Ἰσιδ. καὶ Ὀσίριδ.

(**) Τίς οὖν ἐκ τῶν Ἀραβικῶν ὑπομνημάτων, ἐν οἷς τὰς Ἀριστοτέλους δόξας διασαφεῖν ἐπεχείρουν Ἀδικέννας τε καὶ Ἀθερρόης· ἢ ἐκ τῶν Λατινικῶν, ἐξ ὧν μετ' ἐκείνους Θωμᾶς τε καὶ Σκότος, τὸν τοῦ φιλοσόφου νοῦν, οἷους γενέσθαι τινὰς συμβαλεῖν πιστεύσειεν;

Παρασκευὴν δὲ ἔχοντα τοιαύτην ἔχει ἀναγκαῖον τὸν ἐρμηνεύοντα, ὡς πάθους παντὸς ἀπηλλαγμένον εἶναι, καὶ καθαρεύοντα τὴν ψυχὴν· οὐδὲν δηλονότι οὐτ' εὐνοία τῷ λέγοντι χαρίζομενον, οὐδὲ τοῦναντίον ἔχει τε καὶ δυσμενεία κατ' ἐκείνου ἀγόμενον, ἢ ἄλλως πως προειλημμένον. (Προδ. Β'. §. κθ'. κξ'). Λαθλάνουσι γὰρ οἱ μὴ οὕτω παρεσκευασμένοι, ὑπὸ τῆς ἐν αὐτοῖς κρατούσης διαθέσεως, εἰς ἐκφύλους, καὶ τῷ παντὶ ἀλλοτριωτάτας κρίσεις καὶ γνώμας, τοὺς περὶ ὧν κρίνειν ἐπιχειροῦσιν ἀντιπεριέλκοντες^(*).

Ἄλλα καὶ τὸ ὅλον σύγγραμμα, οὗ πρόκειται τὸν νοῦν περὶ τι ἀναπτύξαι, ἐπιμελῶς πρῶτον μετιτέον· τῶν τε ἐν αὐτῷ, καὶ μέθοδον, καὶ τάξιν, καὶ συνθήκην, καὶ ὅπως διασκευὴν τε τὴν πᾶσαν, καὶ κατασκευὴν τε παρατηρητέον. Καὶ τῶν νοημάτων ἕκαστον τοῖς τε πρῶτον, καὶ τοῖς ὕστερον λεγομένοις παραβλητέον· τὰ γὰρ ἡγούμενα, καὶ τὰ ἐπόμενα ἱκανὰ πολλάκις διατρανώσαι τὰ μεταξύ, καὶ ἑαυτὸν ἐπὶ πολλῶν διαλευκαίνων ὁ Συγγραφεὺς εὐρίσκεται. Ὡς οἴγε διεβρωγότα τινὰ λόγων τεμάχια περικόπτοντες ἐν μέρει, καὶ περιμασσόμενοι, εἰς ἀλλοκότους τινὰς περιπίπτοντες διερμηνεύσεις, τὸν μὲν εἰπόντα διαβάλλουσι οὐ προσηκόντως, αὐτοὶ δὲ γέλωτα πολὺν τε καὶ δίκαιον παρὰ τοῖς σοφοῖς ὀφλισκάνουσι^(**).

Ἦδη δὲ οὕτω τῇ Ἑρμηνείᾳ ἐπιβάλλοντα, δεῖ μὲν τὴν καθ' αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων ἑκάστου σημασίαν (ἣτις ἢ κυρία ἐστὶ, καὶ πρῶτως οἶον ἀπαντῶσα τῷ λόγῳ) διασκοπεῖν. Δεῖ δέ, καὶ τὴν κατὰ τρόπον, ἢ σχῆμα, ἢ εἰς δήλωσιν ἑτέρου τινὸς μετειλημμένην, ἀποσημειοῦν. Ὡν τὴν μὲν κατὰ τὸ γράμμα καλεῖν εἰώθασιν ἑρμηνείαν, τὴν δὲ ἀλληγορικὴν. Καὶ κυρίως μὲν τὸ ῥηθὲν ἐκλαμβάνειν, ἐπειδὴν μηδὲν ἢ τὸ ἐπιείγον ἀπέχεσθαι τοῦ κυριολεκτεῖν, μὴ κυρίως δέ, εἴτι τὸ ἐκ τῆς κυριολογίας ἐπόμενον ἄτοπον. Συντελεῖ δὲ εἰς τοῦτο μάλιστα ἢ τῶν πλεοναχῶς λεγομένων διαστολή, καὶ ἢ τῆς τῶν ὀνομάτων συνηθείας εἰδήσις^(***), καὶ ἢ τῆς παρα-

(*) Ὅν οὖν, ὡς θνητὴν τὴν λογικὴν ψυχὴν φρονοῦντα, οἱ περὶ τὸν Ἀφροδισιέα διερμηνεύουσι, ταύτης τὸ ἀθάνατον λαμπρῶς ἄλλοι μαρτυροῦντα προβάλλονται· οὐδὲν μᾶλλον τὸ ἐκείνου δόγμα ἐμφῆναι, ἢ τὸ σφίσι δοκοῦν, οἱ ἐκείνου συστῆσαι ἀγωνιζόμενοι. Ἐφ' ᾧ καὶ θαυμάσειέ τις τὸν οὕτως ἀσαφῶς τὰ ἑαυτοῦ διαινεῖσθαι, ὡς μηδ' ἐν ὀλοκλήροις, ἅς συνέταξε βίβλοις, φανερόν ἀναμφηρίστως γενέσθαι, οἷου ποτέ ὑπῆρξε φρονήματος.

(**) «Δεῖ τοὺς λόγους ἕκαστον ὧν ἐλέγχει, καὶ τὰ γράμματα, μὴ παρέργως διελθεῖν, μηδὲ φωνὰς ἀλλαχόθεν ἄλλας ἀποσπῶντα, καὶ ῥήμασιν ἄνευ γραμμάτων ἐπιτιθέμενον, ἀποκρούεσθαι τοὺς ἀπείρους». Πλούτ. Ὅτι οὐδὲ ζῆν ἐστὶν ἡδὺ κατ' Ἐπίκουρ.

(***) Τοῦτι δὲ ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον... τὸ γινώσκειν πῶς τοῖς ὀνόμασιν οἱ ποιηταὶ χρῶνται (ταῦτό δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων νοεῖσθαι) καὶ πότερον ταῦτα τῶν ἀπλῶς, ἢ

χρήσεως, καὶ ἡ τῶν ἐπιθεωρουμένων δὲ τοῖς ὅροις ἐμμελῆς παρατήρησις ἀπάντων περὶ ὧν ἡμῖν (§. σκ. καίτ.) εἴρηται.

Τοιγαροῦν πολυπραγμονεῖν μὲν τὰς ἐν τῷ λόγῳ ἐμφάσεις εἴ τινες εἰσίν. Ὅσον τε ἐγχωρεῖ, τούτων ἐρμηνεύοντας ἐκτιθέναί τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ δὲ δι' ἄλλης τὰ πολλὰ φωνῆς ἐπαξίως αὐτὰς ἐκφράζειν οὐχ οἷον τε, μὴ τούτων πῆ μὲν ὑποχαλῶντας τὸν τόνον, πῆ δ' ἀνάπαλιν, καὶ πέρα τοῦ συμμέτρου ἐντείνοντας, τὸ γοῦν μᾶλλον σύμφωνον, καὶ προσφυῶς ἔχειν δοκοῦν, ἐπάγειν, καὶ ὅτι ἔγγιστα πειραῖσθαι τοῦ νοουμένου, δια παραφράσεως γίνεσθαι^(*). Ἐκεῖνο μέντοι γε παραφυ-

τῶν πολλαχῶς λεγομένων ἐστί». (Μέτιθι τὸ Πλουτ. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημ. ἀκού.). «Καὶ γὰρ οἶκον ποτὲ μὲν τὴν οἰκίαν καλοῦσιν. Οἶκον ἐς ὑψόρροφον. Ποτὲ δὲ τὴν οὐσίαν ἐσθίεται μοι οἶκος. Καὶ τὸν βίον ποτὲ μὲν τὸ ζῆν, ποτὲ δὲ τὰ χρήματα. Καὶ τῷ ἀλύειν ποτὲ μὲν ἀντὶ τοῦ δάκνεσθαι, καὶ ἀπορεῖσθαι κέχρηται· ἢ δ' ἀλύουσ' ἀπεβήτατο, τείρετο δ' αἰνῶς. Ποτὲ δὲ ἀντὶ τοῦ γαυριᾶν καὶ χαίρειν· ἢ ἀλύεις ὅτι Ἴρον νενίκηκας τὸν ἀλήτην. Καὶ τῷ θαάζειν, ἢ τὸ κινεῖσθαι σημαίνουσιν ὡς Εὐριπίδης, ἢ τὸ καθέζεσθαι, ὡς Σοφοκλῆς. Χάριεν δὲ καὶ τὸ τὴν χρεῖαν τῶν ὀνομάτων συνοικεῖσθαι τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν, ἄλλην πρὸς ἄλλα δύναμιν λαμβανόντων.»

“Νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν μεγάλη δ' ἐνὶ φορτία θέσθαι· τὸ μὲν γὰρ αἰνεῖν σημαίνεται τὸ ἐπαινεῖν αὐτῷ δὲ τῷ ἐπαινεῖν ἀντὶ τοῦ παραιτεῖσθαι νῦν κέχρηται. Οὕτω δὲ καὶ τοῖς τῶν Θεῶν ὀνόμασιν οἱ ποιηταὶ χρῶνται· ποτὲ μὲν αὐτῶν ἐκείνων ἐφαπτόμενοι τῇ ἐννοίᾳ, ποτὲ δὲ δυνάμεις τινὰς ὧν οἱ Θεοὶ δοτῆρες εἰσὶ καὶ καθηγεμόνες, ὁμωνύμως προσαγορεύοντες. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸ τοῦνομα τῆς τύχης λέγοντες, εἰδότες δὲ τὴν τῆς ἀτάκτως, καὶ ἀορίστως περιφερομένης αἰτίας δύναμιν ἰσχυρὰν καὶ ἀφύλακτον οὔσαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, τοῖς τῶν Θεῶν ὀνόμασιν ἐξέφραζον. Ὡσπερ ἡμεῖς καὶ πράγματα, καὶ ἤθη, καὶ νῆ Δία λόγους, καὶ ἄνδρας εἰώθαμεν Δαιμονίους καὶ Θεῖους προσαγορεύειν, οἷον ἐστὶ καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς. Ἐπεὶ γὰρ οὐ μόνον ἐμφρονας παρέχεται καὶ δικαίους, καὶ ἀγαθοὺς, ἀλλὰ καὶ δόξας ἐπεικῶς, καὶ δυνάμεις περιποιεῖ, παρὰ τοῦτο ποιῶνται καὶ τὴν εὐδοξίαν ἀρετὴν καὶ δύναμιν ὀνομάζοντες, ὡσπερ ἐλαίαν τὸν ἀπὸ τῆς ἐλαίας, καὶ φηγὸν τὸν ἀπὸ τῆς φηγοῦ καρπὸν ὁμωνύμως τοῖς φέρουσι. Καὶ γὰρ καὶ τῇ κακότητι ποτὲ μὲν ἰδίως σημαίνουσι κακίαν καὶ μαγθηρίαν ψυχῆς· ποτὲ δὲ ἄλλην τινὰ κάκωσιν, ἢ δυστυχίαν· ὃ δὴ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἱεροῖς σεσημείωται γράμμασιν· ὡς ἐν οἷς γέγραπται. Ἦσ. μέ. ὁ ποιῶν εἰρήνην, καὶ κτιζὼν κακά. (Ὅρα καὶ Δ'. Βασιλ. Κεφ. κβ'. καὶ Ἀμῶς Κεφ. γ'.) Ἐπεὶ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐξαπατηθεῖη τις ἄν, οὕτω τοὺς ποιητὰς οἰόμενος λέγειν, ὡς οἱ φιλόσοφοι λέγουσι, τὴν παντελῆ τῶν ἀγαθῶν ἕξιν, ἢ κτήσιν, ἢ καὶ τελειότητα βίου κατὰ φύσιν εὐροσύντος, ἀλλ' οὐχὶ καταχρωμένους πολλαχῶς τὸν πλούσιον εὐδαιμόνα καλεῖν, ἢ μακάριον, καὶ τὴν δύναμιν, ἢ τὴν δόξαν, εὐδαιμονίαν, ἂν μὴ τις ταῖς μεταφοραῖς καὶ καταχρήσεσι τῶν ὀνομάτων ἔπηται.»

(*) Τὸ δεινὸς ὄνομα κατὰ τὴν Ἑλλάδα φωνήν, πολλαχῶς ἐμφερόμενον τῷ λόγῳ, οὐχ ἰσοδυνάμως παῖδες Λατίνων ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν μεταφέρουσι. Τουτὶ γοῦν, ἐκ τῆς ὑπὲρ Σωκρ. Ἀπολογ. τοῦ Πλάτωνος ἐν αὐτοῖς προσιμ. προβαλλόμενος ὁ Κλέρικος (Κριτ. Μέρ. Α'. τμήμ. Α'. Κεφ. 6) τὸ δεινὸς

λαττομένους αεί, μή εἰκῆ, καὶ τοῦ τυχόντος, τῆς προκειμένης ἐννοίας ἀπεισιχωρεῖν, καὶ ἄλλην πορρωτέρω διώκειν, ἐμφάσεις οὐκ οἶδ' ὅς τινες ὄνειροπωλοῦντας, καὶ ἐν οἷς οὐκ εἰσί. Καὶ μάλιστα ὅποτε ἀνεμφάτως τὴν φωνὴν παραδεξαμένοις, οὐδὲν τι παραλυμανεῖται τὸ εἰρημένον τὴν τοῦ λόγου ἀλήθειαν^(*).

Ἐπὶ τῶν ἀποφάνσεων προσεκτέον εἶναι παραινῶσι τοῖς ὑποκειμένοις καὶ κατηγορουμένοις, καὶ οἱ ἄλλήλων ταῦτα ἐπικριτέον, διὰ θατέρου θάτερον ἀναπτύσσονται. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπόφανσις ἀποφάνσει τὰ πλεῖστα, καὶ φράσις ἄλλη ἄλλη, καὶ

λέγειν, εἰς τὸ peritus dicendi, τουτέστιν ἔμπειρος, δεξιός, μεθρημήνευσε, καὶ περ ἄλλως ὁμολογήσας, ὅτι Major est Graecarum vocum ἔμφασις. Ἐνθα δὲ καὶ Ἐρρίκου τοῦ Στεφάνου θαυμάζων φαίνεται οὐκ ἀπεικίτως, τοῦ ἐν τῷ Θησαυρῷ, τὸ δεινός φαγεῖν, εἰς τὸ peritus edendi, μετεληφότος· τίς γὰρ ἐπιεικῶς ἢ πρὸς τὸ φαγεῖν δεξιότης καὶ ἔμπειρία; Ἰπτον οὖν ἀδόκιμος ἢ τοῦ ὀνόματος ἐκδόχη, κατὰ Ἰουστον Οὐλτήιον, ὅς τὸ τοῦ Αἰλιανοῦ (ἐν Ποικ. Ἱστορ. Βιβ. Α. Κεφ. α') δεινοὶ κατὰ κοιλίαν εἰσὶν οἱ πολύποδες, *firmiter et robusto ventre*, ἐκτίθησιν, εἰ μόνον τὸ ventre προσδιορθώσειέ τις τὸ stomacho ἀντιτιθείς, ἐν ἔμφαση (φησὶν ὁ Κριτικός) τῷ λόγῳ, ἢ τοῦ στομάχου εἰς πέψιν περιούσα τῷ ὀκτάποδι ῥωμαλεότης. Ἀλλὰ γὰρ οὐδ' οὕτως, ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδ' ἄλλως ὑπωσοῦν, τὴν ἔμφασιν τοῦ ἐλληνικοῦ ὀνόματος, διὰ μιᾶς ἄντις φωνῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκδηλώσειεν. Ἐμφαίνει γὰρ, ἐν οἷς ἂν κέηται, τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ποιότητος ὑπερβολὴν τινα, καὶ ἐπίτασιν. Οἷον δεινός εἰπεῖν, ὃ ὑπεροχὴ τις ἐπιθεωρεῖται τῆς ἐν λόγῳ δυνάμεως· καὶ φαγεῖν, ἢ πέψαι, ὃ ὑπερέχων ἐν τούτοις, καὶ ἔξω τοῦ συνήθους γινόμενος. Οὕτως οὖν καὶ τὸ παρὰ τῷ Ξενοφ. ἐν Κύρ. παιδ. δεινός τὸ κάλλος καὶ μέγεθος, εἴρηται, ὃ ἐν ὑπεροχῇ κάλλους ὢν, καὶ τῇ καθ' ἡλικίαν τοῦ σώματος ἀναδρομῇ παρὰ τὸ εἰωθὸς προβαίνων. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες τοὺς Ἕλληνας θεώμενοι τὴν ἐνόπλιον ὄργουμένους, δεινὰ ὡς τὸ εἶκός ἐποιοῦντο (ἐν τῷ περὶ Κύρ. Ἀναβ.) ἐπειδὴ πλέον τι τοῦ κοινοῦ καὶ συνήθους ἐδόκουν ὄραν. Κεῖθω οὖν τοῦτο Ἐμφάσεως δεῖγμα, ἐκ μυρίων ἑν, ἣν τις καὶ διακρίνων εὖ μάλα, οἱ ἄλλοτριᾶς ὅμως φωνῆς ἀποδοῦναι οὐ δύναται.

(*) Τὸ ἐπαπειληθὲν τοῖς Γενάρχαις θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ὡς ἔμφασιν ἔχον, παρὰ τὴν τῆς τοῦ συνθέτου λύσεως, καὶ τῆς ἀπὸ τῆς χάριτος ἐκπτώσεως, καὶ μὴν καὶ τῆς αἰωνίου ποινῆς, ὃ Ἱερὸς Λύγουστινος (Βιβλ. περὶ Θεοῦ πὸλ. ΙΓ'. Κεφ. ιε') ἐξεδέξατο. Οἱ δ' ἀνεμφάτως φασὶ (Κλέρ. Κριτ. Μέρ. Β'. Ἰμ. Α'. Κεφ. δ'. §. ε.) νοεῖσθαι πρόκειται τὸ λεγόμενον τῆς τοῦ ῥηματικοῦ ἐπὶ τῷ ῥήματι ἐπιφορᾶς συνήθους οὔσης τῇ Ἑβραϊῶν, καθάπερ καὶ τῇ Ἀτθίδι διαλέκτῳ, τὸ ἀγορὰν ἀγορεύειν, καὶ βουλὴν βουλεύειν, καὶ νὰ ὅμοια, ὡς ἐκ μυρίων τῆς Γραφῆς τόπων ἐστὶν ἰδεῖν. Τουτί μὲν οὖν οὕτως ἔχει· οὐ μὴν ἐντεῦθεν μεμπτέος, εἴ τις (καθάπερ ὁ Ἱερὸς Ἀνῆρ) ἐπὶ τὸ ἐμφατικώτερον προσβιάσας τὸν λόγον, διδασκαλίας ἀφορμὴν ἐκπορίζεται τοῖς ἀκροαμένοις, δεικνύς ὅσα ἐκ τῆς παρακοῆς τῷ γένει τὰ δεινὰ εἰσέφρησεν. Ἐρεῖται γὰρ τὸ τοιοῦτο τοῖς τὰ Ἱερὰ Γράμματα, οὐ μόνον εἰς ἀκρίβωσιν τοῦ ἐν αὐτοῖς νοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς παραινέσιν ἡθῶν καὶ βίου διερμηνεύειν ἐπιχειροῦσιν, εἰ μόνον τὰ ἐρμηνευόμενα πρὸς διάνοιαν ἀνάγοιτο ἀληθῆ τε καὶ πρέπουσαν.

μὲν δὴ καὶ ἐπενεχθὲν ὄνομα ἐπιθετικόν, δαψιλὲς ἐπιχέει τοῖς ὑποκειμένοις τὸ φῶς, καὶ πρὸς σύνεσιν τοῦ, ὃ χρὴ νοεῖν, τοὺς προσέχοντας χειραγωγεῖ (*).

Ἐφ' ὧν δ' ἂν ἦτοι ἐξ ἱστορίας τι παρειαγοίτο, ἢ ἐκ τῆς ποιήσεως παρωδοῖτο, ἢ ἐξ ἀπροφθέγματος, ἢ παροιμίας τοῖς προκειμένοις ἐναρμόζοιτο, χαλεπώτατον ὄν, τῆς ἀκριβοῦς ἰκέσθαι ἐννοίας, μὴ ἐκεῖνα προειληφόσιν, ἐπιμελητέον ἡμῖν πρῶτον, τῇ τῶν τοιούτων ἀνακρίσει ἅπασαν ἐκ μέσου ποιῆσαι τὴν ἀπαντῶσαν δυσχέρειαν, εἴθ' ἐξῆς ἀσφαλῶς ἐπὶ τὴν τοῦ ζητουμένου κρίσιν χωρητέον(**).

(*) “Δεῖ δὲ μὴρὸν τὰς ἐκ τῶν παρακειμένων, ἢ συμφραζομένων παραλιπεῖν ἀφορμὰς πρὸς τὴν ἐπανάγκασιν (ἢ τοῦ λεγομένου τὴν διασάφισιν). Ἄλλ' ὡσπερ οἱ ἰατροὶ τῆς καθαρίδος οὔσης θανατίμου, τοὺς πόδας ὅμως, καὶ τὰ πτερὰ βοηθεῖν οἴονται, καὶ ἀναλύειν τὴν δύναμιν, οὕτως ἐν τοῖς ποιήμασι καὶ ὄνομα, καὶ ῥῆμα παρακείμενον, ἀμβλυτέραν ποιῆ τὴν πρὸς τὸ χεῖρον ἀπαγωγὴν (ἢ τὴν τοῦ νοητέου διάγνωσιν εὐχερεστέραν) ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ προσδιασαφεῖν, ὡς ἐπὶ τούτων ἔνοι ποιῶσι”.

“Τοῦτο νύπου γέρας ἐστὶν οἰζυροῖσι βροτοῖσι,

Κείρασθαι τε κόμην, βαλέειν τ' ἄπο δάκρυ παρειῶν».

καὶ «Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι

Ζῶειν ἀγνυμένοις...»

Οὐ γὰρ ἀπλῶς εἶπε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπὸ Θεῶν ἐπικεκλῶσθαι λυπηρὸν βίον, ἀλλὰ τοῖς ἄφροσι καὶ ἀνοήτοις· οὓς δειλαίους καὶ οἰκτροὺς διὰ μοχθηρίαν ὄντας, εἴωθε δειλοὺς καὶ οἰζυροὺς προσαγορεύειν. (Πλούτ. ἐν τῷ Πῶς δεῖ τὸν Νέον Ποιμ. ἀκού.). Τοιῶδες δὴ λόγῳ, καὶ τὸ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ἐκ τοῦ παρακειμένου, παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐρώσει φαγῆ, ἄνευ ἐμφάσεως νοεῖσθαι δεῖν διατείνονται. (Κλέρ. Ἔνθ. ἀνωτ.). Ἐντεῦθεν καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου πρὸς Γαλ. Κεφ. Δ'. ἐδαφ. 8. ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὔσι θεοῖς· εἰς τὸ τοῖς μὴ πράγματι, μὴ ἀληθεῖσιν, ἀλλὰ ψευδοθεοῖς, ἐκδεκτέον εἶναι μοι δοκεῖ, οὐκ εἰς τὸ θέσει, οἷάπου διὰ πολλῶν ὁ Κριτικὸς ἀποφαίνεται. (Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Ζ'. Καν. στ'. §. 4.). Τὸ γὰρ τοι θέσει, εἰ καὶ τῷ παντὶ ὑφειμένην τινὰ μοῖραν σημαίνει θεϊότητος, σημαίνει γεμῆν. θέσει γὰρ θεοὶ καὶ παρ' Ἑλλήσιν, οἱ τυχεῖν λιγόμενοι τῆς ἀποθεώσεως, καὶ παρ' ἡμῖν οἱ δι' ἀρετῆς καὶ ὁσιότητος βίου τῆς Θεουργοῦ μεταλαμβάνοντες χάριτος, καὶ υἰοθεσίας. Οὐ μενοῦν οὐδ' εἰς τοῦτο εὐφημίας ἦκειν ἡγητέον τὸν Ἀπόστολον, ὥστε τὸ μὴ φύσει ἀντὶ τοῦ θέσει, ἐξειληφέναι, τὴν ἀθείαν τῶν Γαλατῶν κατονειδίζοντα. Ἄλλ' ἐκεῖνο μάλιστα ἐπιτιμῆσαι αὐτοῖς, ὅτι τοῖς παρὰ φύσιν, καὶ οὐδὲ τοῦ κατὰ θέσιν ὀνόματος ἀξίοις, ἀλλὰ πάντῃ ματαιοῖς, καὶ ἀσθενέσι, καὶ ἀδυνάτοις ἐδούλευσαν. Δῆλον δὲ ἐκ τῶν παρακειμένων· προστίθησι γὰρ ἐφεξῆς τῷ λόγῳ πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα; Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Εἰς δὲ διασάφισιν ὁμοίως τοῦ διὰ τῶν παρακειμένων τὰ λεγόμενα διερμηνεύειν χρῆναι Κανόνος (§. τιζ'), καὶ ἢ ἐν χερσὶ φράσις συμβάλλεται. Τὰ γὰρ ἀσθενῆ φησὶ καὶ πτωχὰ; Πῶς γὰρ πτωχὰ; ἢ δῆλον ὅτι ὡσπερ καὶ ἀσθενῆ. Καθότι ἄμοιρα ἐστὶ Νοῦ, καὶ Λισθήσεως, καὶ δυνάμεως, καθάπερ ἄριστα ὁ Ἱερ. Θεοφύλ. (Λύτ.) ἐξέθετο.

(**) Τὸ μὴρόλως, ὑπὸ φιλοπλουτίας νικώμενον παριστάς ἡμῖν τῷ λόγῳ ὁ Μέγας Βασιλ.

Καὶ τὰ παραλλήλως δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις φερόμενα, μέγα τοῖς φιλολογοῦσιν ἐστὶ βοήθημα εἰς σύνεσιν τοῦ προκειμένου, λευκότερον ἐκείνου εἰπόντος, ὅπερ οὗτος διεμέλωνε τῇ φράσει, καὶ κατεζόφωσε^(*).

Ἐπειτα δὲ καὶ ἐπ' αὐτάς μεταβαίνοντες τὰς ὑποθέσεις, τῶν περὶ ἃ ἡ πραγματεία, (καὶ μάλιστα ἐὰν Ἐπιστημονικῆς ἢ τυγχάνοντα σκέψεως, καὶ θεωρίας βαθυτέρας δεόμενα), ἐγκρατέστατον εἶναι δεῖν φασὲν τὸν τὴν Ἑρμηνείαν ἀνειλημμένον. Καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσα τούτοις, ἢ πρὸ ὁδοῦ γινόμενα ἐστίν, ἢ ὅπως ἄλλως ἐμπαρεισάγεται, τελεώτατα ἐξακριβοῦντα^(**).

(ἐν τῇ Πρὸς τοὺς Νέους παραιν.) τὸ τῆς χρείας, φησί, περιττότερον, καὶ Λύδιον ἢ, ψῆγμα, καὶ τῶν Μυρμήκων ἔργον τῶν χρυσοφόρων, τοσούτῳ πλέον ἀτιμάζει (ὁ οὕτως ἐλευθεριάζων) ὅσπερ ἂν ἦττον προσδέηται τῷ γοῦν ἐντεῦθεν ὡς ἀπὸ χρυσίτιδος τῷ ὄντι, τὸν καθαρὸν, καὶ σφυρήλατον, χρύσειον ὡς ἀληθῶς νοῦν μεταλλεύσονται, τὸ, τε Λύδιον ψῆγμα, καὶ τὸ τῶν Μυρμήκων ἔργον, ἐκ τῆς Ἱστορίας καλῶς προΐστέον. Εἰδότε γὰρ ὡς τὸ τῶν Μυρμήκων ἔργον, ἐκ τῆς Ἱστορίας καλῶς προΐστέον. Εἰδότε γὰρ ὡς τὸ μὲν, κατ' ὄχθας τὰς τοῦ χρυσάμμου Πακτωλοῦ, παρῆν ἀπονητί, καὶ βραδίως συλλέξασθαι (Προδ. Τερψίχ. ΚΒφ. ρά), τὸ δὲ περὶ τὴν Κασπάτιον πόλιν, καὶ κατὰ χώραν τὴν Πακτυϊκὴν, ὑπὸ τῶν Μυρμήκων ἦν ἐκφορούμενον, "οἱ μεγάλα ἐχοντες Κυνῶν μὲν ἐλάσσονα, ἀλωπέκων δὲ μείζονα... ποιούμενοι οἴκησιν ὑπὸ γῆς ἀναφερόμενοι τὴν ψάμμον. (Αὐτ. Θάλ. Κεφ. ρβ') τῆς τοῦ συγγράψαντος διανοίας ἢ δύναμις εὐθὺς ἀναφανεται. Οὐ γὰρ ὁ νοῦς αὐτῷ ἀπλῶς δηλῶσαι, τοὺς περὶ τὰ πρόσκαιρα τῶν ἀγαθῶν μηδαμῶς ἐπτοημένους, καὶ αὐτοῦ τοῦ πλούτου καταφρονεῖν, ἀλλὰ (ὁ τούτου πολλῶ μείζον καὶ τῆς ἀκροτάτης ἐλευθερίας ἐνδεικτικόν), καὶ ἐν ποσὶν αὐτοῖς ὁ χρυσὸς προκειμένος, ἢ, καὶ ἐτοίμως καὶ ἀταλαιπύρως παρῆ κύψαντας μόνον αὐτὸν ἀναλέξασθαι, ὅμως παρέρχονται, μηδὲν ἐπιστρεφόμενοι.

(*) Συμωνίδης περὶ τῶν Θετταλῶν εἰπὼν, ὅτι ἀμαθέστεροι εἰσὶν, ἢ ὥστε ὑπ' αὐτοῦ ἐξαπατᾶσθαι, περινενοημένον τι προήνεγκεν ἐπιεικῶς. Ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ ὑπὸ τοῦ Γοργίου ρηθέν, ἄλλως διαλευκαίνεται. Γοργίας γὰρ τὴν τραγωδίαν εἶπεν ἀπάτην, ἣν ὅ,τε ἀπατήσας δικαιότερος τοῦ μὴ ἀπατήσαντος, καὶ ὁ ἀπατηθεὶς σοφώτερος τοῦ μὴ ἀπατηθέντος. ("Ορα Πλούτ. ἐν τῷ Πῶς δεῖ Ποιμ. ἀκού. καὶ ἐν τῷ Πότερ. οἱ Ἄθην. κατὰ Πάλεμ. ἢ κατὰ Σοφ. ἐνδοξότ.) Τοιαῦτα μηχανῆ καὶ τῶν παρὰ Λατίνους φιλολογοῦντων, καίπερ μετρίως Ἑλληνικοῦ Λόγου πολλακίς γευσάμενοι, καὶ τῶν μάλιστα οἱ δυσζυνέτων ἐνίοτε περιγίνονται, τὰ τῶν Ἑλλήνων διερμηνεύοντες.

(**) Τίς γάρ, φέρε, τὰ τῶν ἐφ' ἡμῶν φυσιολογούντων, μὴ ταῖς τῶν Μαθηματικῶν στοιχειώσεσι προενασκηθεὶς, περινοῆσαι οἷος ἂν γένοιτο; τίς δ' ἂν περὶ τὰ ἱστορούμενα, ὅσῃν ἂν βούλοιο καταβάλλων σπουδῆν, ἄνευ τῆς τῶν Γεωγραφικῶν τε καὶ Χρονολογικῶν εἰδήσεως, εὐδοκιμῆσαι ἐλπίζειεν; (περὶ τούτου Κλέριος ἐν Κριτ. Μερ. α'. Κεφ. Α'. §. 1 καὶ 2). Διὸ δὴ καὶ τὸν ἀπλῶς Γραμματικὸν τὸ τοῦ Κριτικοῦ ἔργον παραιρούμενος Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς (Βιβ. Α'. κατὰ τῶν Μαθημ. Κεφ. ιγ'.) οὐκ ἂν ἄτοπος δόξειε. «Δεῖ γὰρ τὸν μὲν φυσικοῖς ἐπιβαλόντα πράγμασιν.

Καὶ τοῦ χρόνου δὲ λόγον ποιῆσθαι καθ' ὃν ἤκμασεν ὁ Συγγραφέας, καὶ γένους οὐπερ ἔτυχε, καὶ χώρας ἐν ἧ, καὶ θρησκείας, καὶ αἰρέσεως, καὶ ἤθους, καὶ τῶν παραπλησίων, ὡς πολλὴν ἐχόντων ῥοπὴν, πρὸς τὴν τῶν αὐτῶ νοηθέντων ἐπίκρισιν^(*).

Καὶ ἐπὶ τὸ τέλος μάλιστα ἀφορᾶν, καὶ τὴν πρόθεσιν, καὶ τὸ Εἶδος, καὶ τὴν Ἐπαγγελίαν τοῦ συγγραφέοντος. Οἷον εἰ φιλοσοφῶν τις τοῦ ἀληθοῦς θηράτωρ ἐπαγγέλλεται εἶναι, εἰ σοφιστὴς μελετῶν, ἢ ποιητὴς ῥαψωδῶν, καὶ πλάττων, κτλ. Οὐ γὰρ ὡς ἀφ' ἑνὸς δηλαδὴ, καὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ ἐκδεκτέον, τὰ κατὰ πολλὴν τὴν διαφορὰν ἐκφερόμενα.

Καὶ ἐν μέρει δὲ τῶν ὑφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λεγομένων, ἄλλα ἄλλων πλεῖστα διαφέροντι ἂν λέγοιτο τῷ σκοπῷ. Καὶ ἐπισκεπτέον δὴτα, εἰ παρεκβατικώτερον ἐπὶ τοῦ προκειμένου διείλεκται, καὶ παροδικώτερον, ἢ ὡς ἐξ ἄλλου προσώπου ἠθοποιῶν, ἢ ἀντιπερὶστάς τὸ ἀπαντῶν· ἢ εἰρωνευόμενος· ἢ ἀντιφράσει χρώμενος· ἢ μεταφέρων· ἢ ἐν ὑπερβολαῖς, οἷα φιλεῖ, ἐκπίπτειν τῆς ἀκριβείας, καὶ τοῦ ὀρθοῦ ἐξίστασθαι φρονήματος δοκῶν· τὰ γὰρ τοιαῦτα ἢ ὀρεῖν παρατετηρηκότι, ὅ,τε νοῦς τοῦ λέγοντος ῥάδιον ἀναφαίνεται, καὶ τῆς δόξης τὸ γνήσιον, ἢ μὴ, ἀκριβοῦται.

Ἐπεὶ δὲ τοῖς συγγραφέουσιν αἱ διὰ τῶν ὀνομάτων ἐκθέσεις, τῶν ἅς αὐτοὶ περὶ τῶν πραγμάτων ἐννοίας ἔσχον, καὶ κρίσεις, μάρτυρες εἰσὶν, εἰκὸς καὶ τὸν ἐκείνους διεξηγήσασθαι προθέμενον, τῶν ἰδίων αὐτοῦ νοημάτων τε καὶ προλήψεων παντελῶς ἀλογήσαντα, καὶ μὲν δὴ καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, (ἃ καὶ σιγῶντα ἄλλως ἑαυτὰ πολλάκις ἀνακηρύττει), ὅλον τοῦ νοῦ γίνεσθαι τοῦ Συγγραφέοντος.

εὐθὺς φυσικὸν εἶναι· Καὶ τὸν Μαθηματικοῖς εὐθὺς εἶναι Μαθηματικόν. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Ὁ μὲντοι Γραμματικὸς οὐκ ἔστιν ἐν τῷ αὐτῷ πάνσοφος, καὶ πάσης Ἐπιστήμης Δαίμων... Ποῦ γὰρ τις δύναται τῶν ὠφρυωμένων Γραμματικῶν Ἡράκλειτον συνεῖναι, καὶ Πλάτωνι παρακολουθῆσαι;» Τοιγαροῦν, ἔστω ἡμῖν ὁ Κριτικὸς, εἰμὴ πάνσοφος (τὸ ἀδύνατον). Σοφὸς γοῦν, ἐν οἷς κρίνειν ἐπιχειρεῖ· τοῦτο δ' ἔσται εἰμὴ τὴν κρίσιν ἀναβάλλοιτο, ὧν ἡμῶρεσε τῆς εἰδήσεως. Ὡς εἴτισι που περιτύχει, ἐτέρου γένους συνεπιπλεκομένοις, οἷάπου συμβαίνει, σκέμμασι, ταχὺ καταφευγέτω πρὸς τὸν ταῦτα ἔμπειρον, ὑφ' οὗ διδαχθεὶς ὑπερβήσεται τὴν ἀπαντῶσαν δυσχέρειαν. Εἰ γάρπου, κἄνταῦθα χώραν ἔχει τὸ Ἐπιχάρμειον. «Ἄ δὲ χεῖρ τὰν χεῖρα νίξει· Δὸς τι, καὶ λάθει τι.» (Μετιτέος ἂν εἴη περὶ τούτων ὁ Κλέριχος Κριτ. Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. ΙΔ'. Κανόν. ιγ').

(*) Ὡς οὖν ἅπαντα τὰ εἰρημένα, πρὸς ἅς ἕκαστος φέρει μὲν ἐννοίας, κατέχει δὲ δόξας, ποιεῖται δὲ κρίσεις, τὸ πᾶν ἐπιφέρει, συμφανὲς ἄλλως ὄν, ἐπὶ λεπτοῦ διελθεῖν, τοῖς ἐκ προθέσεως περὶ τῆς Κριτικῆς πραγματευομένοις παρίεμεν. Πολλὰ δὲ συνεῖρει, εἰς τοῦτο τείνοντα, Κλέρ. ἐν Κριτ. Μέρ. Α'. Κεφ. Α'. §. γ'. Καὶ Μέρ. Β'. Κεφ. ιγ'. Καν. ιε'.

τουτέστιν ὄλον συμμορφοῦσθαι τοῖς ἐκείνου διανοήμασι, καὶ κατὰ δόξαν καὶ κρίσιν τὴν ἐκείνου φθέγγεσθαι ἐπὶ πάντων. Ἔργον γὰρ τοῦ διερμηνεύοντος, οὐκ οὐκ οἱ δοκοῦντα δηλῶσαι, τὰ δὲ τῷ λέγοντι. Οὐδὲ παραδιορθοῦσθαι τὰ τῶν ἄλλων φρονήματα, ἐκτιθέναί δέ, οἷον, προσερανεῖζοντα τὴν παρ' ἑαυτοῦ λέξιν, πρὸς δήλωσιν τῶν κατ' ἐκείνους ἐνθυμημάτων καὶ διανοήσεων.

Ἄλλ' οὕτω μὲν, οἷς ἢ πρόθεσις αὐτὸν τε τὸν νοῦν ἀρύσασθαι τῶν γεγραμμένων, καὶ ὅσον ἐν τῷ λόγῳ χρήσιμον ἀπενεγκαμένους, παριδεῖν εἴτι οὐχ ὑγιῶς ἐμφέρεται, καὶ ἀρχρήστως λεγόμενον^(*). Ἐπειδὴ δὲ συμβαίνει ἐσθότε καὶ τὴν αὐστηροτέραν, καὶ ἀπελεγκτικὴν Κριτικὴν ἐν χρήσει παραλαμβάνεσθαι, μὴ οὕτω προχείρως τις, ὡς ἄρα ψευδόμενος, ἢ ἀντιφάσει περιπίπτων, ἢ τι τῶν ἀτόπων ὑποτιθεῖς, εἰ μὴ μετ' οὐ μετρίαν τὴν προσοχὴν καὶ διάσκεψιν, ἐλεγχέσθω. Ἄλλ' εἴπερ οἷον τε καὶ ἐπὶ τὸν κρείττονα λόγον (ἐπειδὴν ἰσοσθενὲς ἑκατέρωθεν τὸ πιθανὸν ἀνακύπτει) τὰ εἰρημένα ἐκλαμβάνεσθαι τὸ γὰρ ἐπὶ τὸν χειρόνα παραβιάζεσθαι, καὶ εἰς ἄτοπα ἀφέλκειν, ἐπιστήμου κακρηθείας τεκμήριον^(**). Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ στηλιτευέσθω μὲν τὸ μὴ ὀρθῶς εἰρημένον, μὴ λοιδορείσθω δὲ ὁ σφαλῆς. Ἀνθρώπινα γὰρ πέπονθεν. Καὶ οὐκ ἔστιν ὅς εἰπών, ἢ γράψας (εἰ μὴ τοὺς ἐκ θείας ἐπινοίας ἐξέλκοις) οὐ διήμαρτέ ποτε.

Ἀπαντήσας δὲ τινι χωρίῳ ἀσαφεστέρῳ (ἀσαφές δὲ λέγω, οὐ τὸ τοῖς ἀπαιδευτοῖς μὴ ξυνετόν, περὶ δὲ καὶ οἱ σοφοὶ διαποροῦντες, ἀμφίδοξοί τε εἰσὶ τὰς κρίσεις καὶ διχογνώμονες) ἀπάσας μὲν βασανιεῖ τὰς τῆς λέξεως δυνάμεις καὶ χρήσεις, ἀπάσας δὲ τὰς ἐξ αὐτῶν συνισταμένας ἐννοίας περισκοπήσει, τὴν δὲ μᾶλλον προσήκουσαν καὶ τῷ τέλει, καὶ τῇ αἵρέσει τοῦ λέγοντος, πρὸ τῶν ἄλλων, ὡς δοκιμώτερον ἐλεῖται. Ἐὰν δ' ἐξ ἴσου παρῆ, δισσῶς ἐκδέξασθαι τὸ λεγόμενον, τότε αὐτῷ δοκοῦν, εἰ δεήσει, περὶ ἑκατέρου ἐν μέρει ἀποφανεῖται^(***). Οὐδὲν δὲ λόγου, οὐδ'

(*) «Εἰ δὲ τις ἔχει καὶ κῆρας βραχυτάτας, καθάπου σῶμα καλόν, δοθιῆνας τινὰς οὐ προφανεῖς τοῖς πολλοῖς, ἢ λειγῆνας παρεμπεφυκότας οὐκ ἐν καιρίῳ, ἀφ' ὧν ἤμιστα τὸ πολὺ τοῦ κάλλους ἀχρειοῦται, σκεπτέσθωσαν οἱ περίεργοι, καὶ οὐ πάνυ φιλόκαλοι. Ἡμεῖς γὰρ οὐ μυῖαι τοῖς ἔλκεσιν ἐφιζάνουσαι, μέλισσαι δὲ τοῦ τῶν μουσῶν λειμῶνος τὸ κάλλιστον ἀπανθίζουσαι.» Εὐστ. εἰς Διονύσ. τὸν Περιηγ. περὶ τοῦ Γέν. καὶ τοῦ Ποιήμ. ἐν Προομ.

(**) «Ἔστι γὰρ κακότης τὸ ἐπὶ τὸ χειρόν ὑπολαμβάνειν ἅπαντα.» Ἀριστ. Ῥητ. Β'. Κεφ. ιγ'.

(***) «Ὅπου δὲ ἀσάφεια τῆς γνώμης, διοριστέον οὕτω πως ἐφιστάντας τὸν Νέον. «Ἐὶ μὲν Ναυσικάα ξένον Ἄνδρα τὸν Ὀδυσσεῖα θεασαμένη, καὶ παθοῦσα τὸ τῆς Καλυψοῦς πάθος πρὸς αὐτὸν, ἄτε δὴ τρυφῶσα, καὶ γάμων ὄραν ἔχουσα, τοιαῦτα μωραίνει πρὸς τὰς Θεραπεινίδας,

Λὶ γὰρ ἐμεῦ τοιοῦδε πόσις κεκλημένος εἶη,

ὄπωσοῦν ἐχόμενον ἀνευρίσκων, ὁμολογήσει μὲν εἰλικρινῶς τὴν ἄγνοιαν, ἀριθμήσει δ' ἐν τοῖς ἀξυμβλήτοις τὸ λελεγμένον, οὐδὲν αἰδούμενος· ἐπάσας τό,

“Οὐ γὰρ ἐγὼ σάφα οἶδα τί κεύθεται εἰκόνι τῆδε”.

Τῆς μὲν οὖν Ἑρμηνευτικῆς Κριτικῆς κανόνες οἷγε κεφαλαιοδέστεροι οὔτοι.

Ἐπεὶ δὲ τοι καὶ συγγράμμασί τιςιν ἐντυγχάνειν συμβαίνει τὰ πολλά, ἧ δι' ὅλου ὑποβολιμαίοις οὔσι καὶ τὸν γεννήσαντα ψευδομένοις, ἧ καὶ ἐν μέρει τὰ μὲν προσθήκαις, τὰ δ' ἀφαιρέσει, τὰ δ' ἐξαλλοιώσει καὶ παραλλαγαῖς, πῆ μὲν ὑπὸ χρόνου μακροῦ τὴν διαφθορὰν καὶ λύμην παθοῦσι· πῆ δ' ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων διὰ ῥαθυμίαν ἢ ἀμαθίαν παρεφθαρμένοις· πῆ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἀπαιδευτῶν καταχρησαμένων τῇ ἰδίᾳ κρίσει αὐτῶν παρασεσημασμένοις τε καὶ σχετλίως κατηκισμένοις· πῆ δὲ τέως καὶ ὑπὸ ἀπατεώνων τινῶν, τῶν ἐπὶ συστάσει τῆς σφῶν αἵρέσεως καὶ δόξης, τὴν ὑποβολὴν ἐρῶαδιουργηκότων, διανανοθευμένοις^(*), ὑποθετέον δὴ καὶ εἰς τὴν τούτων

Ἐνθάδε ναιετάων, καὶ οἱ ἄδοι αὐτόθι μῖμνεν.

ψεκτέον τὸ θράτος αὐτῆς, καὶ τὴν ἀκολασίαν. Εἰ δὲ τοῖς λόγοις τοῦ ἀνδρός τὸ ἦθος ἐνιδούσα, καὶ θαυμάσασα τὴν ἐντευξίν αὐτοῦ πολὺν νοῦν ἔχουσαν, εὐχεται τοιοῦτω συνοικεῖν μᾶλλον, ἢ πλωτικῶ τινι καὶ ὀρχηστικῶ τῶν πολιτῶν, ἄξιον ἄγασθαι.» Ὅρα καὶ ἐξῆς. Παρὰ Πλουτάρχ. ἐν τῷ Πῶς δεῖ τὸν Νέ. Ποιημ. ἀκού.

(*) Ἀρχαῖον κομιδῇ γενέσθαι τὸ τῆς διαφθορᾶς τῶν βιβλίων, πάθος μαθάνομεν. Ἀράτου γοῦν διαπυθνομένου, πῶς τὴν Ὀμήρου ποιήσῃ ἀσφαλῆ κτήσαιοτο, ἀπαντῆσαι λέγεται Τίμων ὁ Φλιάσιος, εἰ τοῖς Ἀρχαίοις Ἀντιγράφοις ἐντυγχάνοι, καὶ μὴ τοῖς ἤδη διορθωμένοις (παρὰ Λαερτ. βιβλ. ὁ'. §. 113). Ὁ δέτοι Ἄρατος, καὶ αὐτὸς εἷς τῶν ἐπανορθοῦσθαι ἐπιχειρηκότων τὰ Ὀμήρου. Ὅθεν καὶ Διόρθωσις Ἀράτειος, ὡσπερ καὶ Ἀριστάρχειος, καὶ Ἀριστοφάνειος. Ἐθαυμάζετο δὲ τῶν ἄλλων διαφερόντως ἢ ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους φιλοπονίας, ἢ ἐκ τοῦ Νάρθηκος ἐκάλουν, ὅτι ταύτην ἑαυτῶ συμπεριφέρων ἦν ὁ τοῦ Φιλίππου, πολεμικῆς οἷον ἀρετῆς ἐφόδιον. Δεῖ μὲντοι εἰδέναι, ὡς πολλὰ καὶ οἱ διορθοῦσθαι ἐπαγγελόμενοι διελυμαίνοντο, τὰ μὲν ἀλλοιοῦντες, τὰ δὲ, ὅσοις μὴ αὐτοὶ ἤρέσκοντο, καὶ ἀποδιοπομπούμενοι· ὅ καὶ περὶ Ἀριστάρχου καὶ Ζηνοδότου Λουκιανὸς φησίν. Ἀληθ. Ἱστορ. Βιβλ. β'. Ὁ δὲ Ἀριστάρχος καὶ τὰ τοῦ Φοίνικος πρὸς Ἀχιλλέα Ἰλιάδ. Γ'. “τὸν μὲν ἐγὼ βούλευσα κατακτάμεν κτ. ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν ἐξεῖλε, φοβηθεὶς τὰ ἔπη, οὐκ εὐλόγως, ἢ Πλουτάρχῳ δοκεῖ. ἐν τῷ Πῶς γρη τῶν Ποιημ. ἀκού. Ἄρατος οὖν τὰ Ὀμήρου περιέεσας, καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῦ ἀντιπεριέεσται ὑπ' ἄλλων, παθὼν ὅπερ ἔδρασεν· ὡς γὰρ Ἰπαρχ. εἰς βίον Ἀράτου διέξεισιν, “ἐλύμηναν πολλοὶ καὶ τὸ αὐτοῦ ποίημα. Ζωγράφοι, καὶ Ἀστρονόμοι, καὶ Γραμματικοὶ καὶ Γεωμέτραι, ἕκαστος αὐτῶν πρὸς τὸ βούλημα τὸ ἴδιον γραφὰς καὶ ἐξηγήσεις ποιούμενοι.» Παρὰ δὲ τὴν ἐν τῶν παραδιορθωμένων, καὶ ἀλλαχόθεν τοῖς ἀρχαίοις ὑπομνήμασιν ἐπισυμβῆσαν τὴν λύμην, εὐρήσεις παρὰ Στράβωνι Γεωγρ. Βιβ. ιγ'. Καὶ Ὀριγ. δὲ εἰς Ματθ. Σελ. 381. «Πολλή», φησί, «γένετο ἢ τῶν Ἀντιγράφων διαφθορά (ἢ διαφθορά) εἴτε ἀπὸ ῥαθυμίας τινῶν γραφέων, εἴτε ἀπὸ τολμῆς τινῶν μο-

ἐπίκρισιν τεκμήρι' ἄττα, οἷς ἂν οἱ ἐντυγχάνοντες, τὰ ὑποβολιμαῖα, καὶ κίβδηλα, καὶ παρέγγραπτα, τῶν γνησίων τε καὶ εἰλικρινῶν, καὶ ἀρτίων, διαγιγνώσκειν εὐμαρῶς ἔχοιεν, καὶ ἐς Κυνόσαργες ἀποπέμπειν.

Καὶ δῆτα πρωτίστη βάσανος ἐν τούτοις ἔστω, ἢ ἐκ τῆς σεμνῆς Ἀρχαιότητος· τὰ γὰρ ἐν Κώδηξι τοῖς ἀρχαιοτάτοις σωζόμενα, τῶν ὕστερον γεγραμμένων δίκαιον αἰεὶ περὶ πλείονος ποιεῖσθαι. Οἷς δ' ἂν οἱ πάλαι ἐπιγραφόμενοι φαίνοντο, τούτοις καὶ ἡμᾶς τὸ πόνημα ἐπιγράφειν, καὶ παραπληρώως ἐκείνοις καὶ ἀναγιγνώσκειν^(*). Εἰ δὲ τοῖς πρὸ ἡμῶν σιγῇ περὶ τοῦ προκειμένου βαθεῖα, τοῖς τε συνακμάσασι, καὶ οὖς εἰκὸς ἦν εἰδέναι τε καὶ ἀπομνημονεῦσαι· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς προσεχῶς μετ' ἐκείνους, εὐλογον καὶ ἡμᾶς ὑφορᾶσθαι τὴν γενομένην νοθείαν^(**) τοσοῦτον

χθρᾶς (ἴσ. γενομένης) τῆς διορθώσεως τῶν γραφομένων, εἴτε καὶ ἀπὸ τῶν τὰ ἑαυτοῖς δοκοῦντα τῇ διορθώσει προσθέντων, ἢ ἀφαιρούντων.» Ἀλλὰ καὶ παλλὰ τῶν ψευδεπιγράφων ἀνέδειξεν ὁ χρόνος τῶν μὲ ἐπὶ χρηματισμῶ τοῖς εὐκλεεστάτοις τινὰ ἀναγεγραφότων (ὡς ἐστὶ μαθεῖν παρὰ Γαλιην. εἰς τὸ Ἴπποκρ. περὶ φύσ. Ἄνθρ. καὶ ἐν Προομ. τοῦ Β'. ὑπομν. καὶ παρὰ Ἄμμ. ἐν ὑπομν. εἰς τὰς Κατηγορ.) τῶν δὲ, ἵνα σφίσι κλέος περιποιήσωσι, γόνους ἑαυτοῖς ἀλλοτρίους καθυποβαλλόντων, καθάπερ Λίσχίνης ὁ Σωκρατικός διεβλήθη, ὡς τοὺς πλείστους Διαλόγους ὄντας Σωκράτους ὑποβάλλοιτο λαμβάνων παρὰ Ξανθίππης (Παρά Λαερτ. Βιβ. 6'. §. 60.) τῶν δὲ, καὶ ἵνα τὴν ἰδίαν ἀφῆσιν συστήσωνται, τὰ μὲν ὄλως τοῖς ἀξιπίστοις δοκοῦσιν ἀναθεμένων, τὰ δὲ καὶ παρεγγραψάντων, καὶ προσθήκαις καὶ ἀφαρέσεσι, παντοίως διανοθευσάντων. Περὶ ὧν ἀφθόνως ἐστὶ τὰ εἰς πίστιν ἀναλῆξασθαι παρὰ τοῖς Νεωτέροις Κριτικοῖς, οὖς μέντοι καὶ αὐτοὺς οὐκ ἄνευ ὑπονοίας μετιτέον, ὅτε δὴ Κρίσεως ἐν τῷ κρίνειν ὑπευθύνων συνεχῶς γινομένων, ὡς ἔφη τις αὐτῶν. *Possemus permulta exempla erratorum a criticis recentioribus commissorum huc congerere, sed nimis quam frequentia sunt et postea nonnulla adferentur.* Πολλὰ μὲν οὖν εἰς δεῖγμα τῶν τοῖς Νεωτέροις Κριτικοῖς διημαρτημένων ἔχομεν ἂν ἐνταῦθα συνεπισωρεῦσαι. Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν, παρὰ τὸ πυκνὰ πάνυ ἀπαντᾶν, ὀλίγον ὕστερον ἡμῖν ἐπενεχθήσεται. Ἰωάν. Κλέρ. Τέχν. Κριτ. Μέρ. Γ' Τμήμ. Α'. Κεφ. 5'. Ἀριθμ. 27.

(*) Οὕτως ἢ ἐν Ἀφρικῇ συστάσα σύνοδος Ἔτ. 419 κατὰ Ἀπιαρίου τοῦ Σίικης, τοὺς ὑπὸ τῶν Ῥώμης Ἐπισκόπων Ζωσίμου, Βονιφατίου, Καίλεστίνου, ὡς δῆθεν τῆς ἐν Νικαία συνόδου προβαλλομένους Κανόνας, τῇ παραθέσει πρῶτον τῶν ὑπὸ Καικιλιανοῦ κομισθέντων Ἀντιγράφων ἔπειτα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ Ἀλεξανδρείᾳ σωζομένων Λύθεντικῶν, νοθείας προφανοῦς ἀπήλεγξαν, καὶ κατέκριναν. Ὅρα ἐν τοῖς Πρακτ. τῆς εἰρημ. Συν.

(**) Οἷον Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Βιβλ. γ'. Κεφ. γ'. τὸ μὲν τῶν ἐπικεκλημένων αὐτοῦ (τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου) πράξεων, καὶ τὸ κατ' αὐτὸν ὀνομασμένον Εὐαγγέλιον, τὸ τε λεγόμενον αὐτοῦ κήρυγμα, καὶ τὴν καλουμένην Ἀποκάλυψιν, οὐδὲ ὄλως ἐν Καθολικοῖς ἴσμεν παραδεδομένα, ὅτι μήτε Ἀρχαίων, μήτε τῶν καθ' ἡμᾶς τις Ἐκκλησιαστικὸς Συγγραφεὺς, ταῖς ἐξ αὐτῶν συνεχρήσατο μαρτυρίαις, τοῦ ἐπ' ὀνόματι ἀλλ' οὖν τοῦ Πέτρου κηρύγματος Κλήμ. ὁ Ἀλεξ. μέμνηται Στρωμ. Βιβλ. στ'. ὡς τῷ Κλερίκῳ σεσημείωται Κριτ. Μέρ. Γ'. Τμή. 6'. Κεφ. Γ'. Ἀριθμ.

προστιθέντας τῷ λόγῳ τῆς ὑπονοίας, ὅσον οἱ μεμνημένοι ὕστερον, τῇ τε ἐν λόγοις δυνάμει καὶ δόξῃ, γεγονάσιν ἤττονες, καὶ τοῖς χρόνοις μᾶλλον ἀπέχοντες.

Ἐν ᾧ δ' ἂν συγγράμματι τινος τῶν ὕστερον ἀκμασάντων γίγνοιτο μνεία, ἢ πράξεως μετὰ χρόνον γενομένης, ἢ ἐπινοίας, ἢ φράσεως καὶ ὀνομάτων, καὶ τρόπου συγγραφῆς καινοφανεστέρων, καὶ τοῖς εἰσέπειτα ἐν χρήσει ὄντων, ἢ διαφορᾶς καὶ ζητήματος χρόνῳ ὕστερον ἀνακυψάσης, καὶ κινηθείσης, ἐν τοῖς μὴ γνησίοις, ἢ γοῦν τοῖς παρέγγραπτά τινα φέρουσι, τὸ τοιόνδε σύγγραμμα ἀριθμητέον^(*).

Καὶ ἡ ὑφή δὲ τοῦ λόγου, καὶ ὁ χαρακτήρ, καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐρμηνείας μονονουχί ἀφιέντα, κέκραγε πολλάκις, καὶ μαρτυρεῖ τὴν ὑποβολὴν τοῦ συγγράμματος. Ταύτη, τοι οὐδὲ γνήσιον εἶναι ἐπιδικαστέον γόνον, ὅτῳ τῆς γε φράσεως τὸ εἶδος, ἀλλότριον πάντῃ, καὶ ἄηθες, καὶ ἀνομοιότατον^(**), ἄλλῳ δὲ τῷ, εἰ μηδὲν τι εἶη τὸ κωλύον, προσαναπτέον, οὐπερ ἂν, εἰ τύχοι, ἢ κατὰ τὴν συγγραφὴν λέξις ἀκριβῆ παρέχοιτο συνιδεῖν τὴν ἐμφέρειαν.

Καὶ τὰ εὐτελῶς δέ, καὶ ἀπαιδευτῶς συγγεγραμμένα, καὶ ψευδῶν τινῶν καὶ

12. Παράγε μὴν τὸν ἕνα τοῦτον λόγον καὶ ἄλλων ἕνεκα, τὸ βιβλίον ἐκσυρικτέον. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον οὐδὲ τὰ ἐπ' ὀνόματι τῶν ἄλλων φερόμενα Εὐαγγέλια ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος ἀποδέχεσθαι ἠξίου (Κεφ. κε'). ὧν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐν Συγγράμματι τῶν κατὰ διαδοχὰς Ἐκκλησιαστικῶν τις ἀνὴρ εἰς μνήμην ἀγαγεῖν ἠξίωσεν.

(*) Οὕτω νοθείας ἀπελέγχονται αἱ παρὰ Λατίνοις τῶν Ποντιφικῶν **Decretales**, ἧτοι Ἀποφαντικαὶ Ἐπιστολαί, τῶν κατὰ τὴν πρώτην, καὶ Δευτέραν, καὶ Τρίτην ἀπὸ Χριστοῦ Ἐκατοντατηρίδων ἀκμασάντων, ἐν αἷς πολλὰ ἐμφέρεται ἐκ τῆς τοῦ Ἱερωνύμου Ἐρμηνείας ἀναγνωσκόμενα, καὶ ἐκ Πατέρων, καὶ ἐκ Συνόδων τῶν μετ' ἐκείνους γενομένων. Ὡσαύτως οὐδ' αἱ τῷ φιλοσόφῳ καὶ μάρτυρι Ἰουστίνῳ ἐπιγραφόμεναι Ἐρωταποκρίσεις, τὴν τῆς κακοπλαστίας εὐθύνην διέφυγον, ὡς μνήμην τοῦ Βίρηναιου, καὶ τοῦ Ἀριγένους ποιούμεναι. Οὐδ' αἱ τῷ Ἀθανασίῳ πρὸς Ἀντίοχον, τοῦ Ἐπιφανίου. Ἐπὶ τούτοις καὶ ἡ ὡς ἀπὸ Κλήμεντος πρὸς Ἰάκωβον τὸν Ἀδελφόν Θεον φερομένη Ἐπιστολή, αὐτόθεν φανερόν τῆς βιβλιογραφίας φέρει τὸν ἔλεγχον· διαλαμβάνει γὰρ ὡς Κλήμης κατὰ πρόσταγμα Πέτρου ταύτην συγγράψει, κάκεινου πρὸς τὴν ἀγήρω μεταστάσεως, ἀποστείλοι Κλήμης πρὸς Ἰάκωβον (Φώτ. ἐν Κώδ. ριβ'). ὁπότε ἀλλαχόθεν πρόδηλον, ὡς Ἰάκωβος πρὸ τοῦ Πέτρου, τὸν διὰ τοῦ μαρτυρίου ἀγῶνα ἀθλήσειε.

(**) «Τὰ τοίνυν λιθιακά, ἐκρίθησαν ἴδια Διονυσίου καὶ αὐτά, διὰ τὴν τοῦ χαρακτῆρος ὁμοιότητα· τὰ δὲ Βασσαρικὰ διὰ τὴν τραχύτητα οὐκ ἄξια τούτου κριθέντα, εἰς τὸν Σάμιον ἀνηρέθησαν Διονύσιον. Τὰ δὲ Ὀρνιακά εἰς ἄλλον τινὰ Φιλαδέλφεια Διονύσιον.» Εὐστάθ. εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγ.

ἀτόπων ὄντα ἀνάπλεα, καὶ ἄλλως ἐν Κώδῃξιν οὐχ οὕτω προσφάτοις ἐμφέρηται, τῶν ἐνδοξοτάτων τινὶ καὶ γνωριμωτάτων ἐπὶ σοφία προσανατιθέμενα, ἧτοι ὅλως καὶ ταῦτα εἰς Κυνόσαργες ἀπορρίπτεον, ὡς τῷ παντὶ νόθα καὶ σκότια, ἧ γοῦν τὰ πλεῖστα παρακεχαράχθαι ὑποληπτέον, εἰ μάλιστα τοῖς λόγου ἀξίοις, συμμεμιγμένα ἀκόσμως ἐνορῶτο τὰ εὐτελεῆ, καὶ φαῦλα καὶ ἄτοπα^(*).

Καὶ ἐν οἷς δὲ τὰναντία ἐκ προθέσεως, αὐτὸς ὅτῳ προσαναγράφεται, δογματίζων ἐν ἄλλοις φαίνεται, καὶ ταῦτα ἧτοι νοθείας^(**), ἧ παρεγγραφῆς εὐθύνας καθυποβλητέον· πλὴν εἰ μὴ ἀποσκυβαλίσαι ἔπειτα μεταβουλεύσαμενον, τὰ προεκδοθέντα αὐτῷ, δῆλον ποθὲν ἡμῖν εἶη, καὶ δευτέραις φροντίσι τὰ προημαρτημένα, ἐπιδιορθώσασθαι, ὃ τισὶν ἐγένετο^(***). Καὶ εἰμὴ γυμνάζων ἐκατέρωθεν τὸν λόγον, ἧ σκεπτικώτερον ὑπενδοιάζων καὶ ἀμφιγνωμῶν, ἧ τέως καὶ περὶ τινα μὴ πάνυ πολλοῦ λόγου ἄξια διὰ λήθην παρολισθαίνων, εἰς τὸ ἀντιδοξεῖν παρενήνεκται. Συμβαίνειν γὰρ τι καὶ τοιοῦτον ἐνίοτε φιλεῖ, καὶ μάλιστα τοῖς πολλὰ συγγράφουσιν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων ἄλλοις.

(*) Οἷον τὸ περὶ ὑποτυπώσεων, εἰ τῷ ὄντι τοῦ Ἀλεξανδρέως Κλήμεντος ἦν, ὃ Φώτιος ὑποδιστάζει; (Κώδ. ρθ'.) "Τῶν γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ ἔντισι μὲν ὀρθῶς δοκεῖ λέγειν, ἔντισι δὲ παντελῶς εἰς ἀσεβεῖς καὶ μυθώδεις λόγους ἐκφέρεται... καὶ ἄλλα δὲ μυρία βλασφημεῖ καὶ φλυαρεῖ, εἴτε αὐτός, εἴτε τις ἕτερος τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ὑποκριθεῖς.»

(**) Τῷ κανόνι τῷδε ἐπόμενος ὁ Γαλῆν. (Ἰπομν. Α' εἰς τὸ περὶ φύσ. Ἀνθρ.) "τὸν μὲν πρῶτον λόγον τοῦ Ἱπποκράτους εἶναι γινώσκει, ἅτε δὴ παντοίως ἐχόμενον τῆς Ἱπποκράτους τέχνης. Τὸν δὲ περὶ τῆς τῶν φλεβῶν ἀνατομῆς, ἐναργῶς παρεγκείμενον ἔχει μοχθηρὸν ὄλον οὔτε γὰρ τοῖς φαινομένοις ὁμολογεῖ, καὶ τοῖς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Ἐπιδημιῶν εἰρημένοις μάχεται.»

(***) Ὡς Λύγουστίνῳ συγγράψαντι τὰ περὶ τῶν Ἐπανορθώσεων.

ΤΑ ΤΟΥ Κ.Ε.Ν.Ε.Φ.

Εὐχαριστίες,

θερμές ἐκφράζουμε καὶ πάλι σὲ ὅσους συνέδραμαν στὴν προσπάθειά μας νὰ ἐμπλουτίσουμε τὴ βιβλιοθήκη καὶ τὰ ἀρχεῖα τοῦ Κ.Ε.Ν.Ε.Φ. ἔτι περαιτέρω· ἰδιαίτερα στοὺς συναδέλφους τοῦ Τομέα Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου μας κ. Εὐθύμιο Παπαδημητρίου, κ. Χρῆστο Τέζα καὶ κ. Κώστα Θ. Πέτσιο, οἱ ὅποιοι πρόσφεραν διάφορα χρηματικά ποσὰ γιὰ τὴν ἀγορὰ φιλοσοφικῶν καὶ ἱστοριοφιλοσοφικῶν συγγραμμάτων. Χάρη στοὺς τρεῖς συναδέλφους ἡ βιβλιοθήκη διαθέτει τώρα τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν τελευταίων ἐλληνικῶν ἐκδόσεων γιὰ ζητήματα τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱστορίας της.

Βιβλιοθήκη

Ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοσιευμάτων, ποὺ φυλάσσονται στὸ Κ.Ε.Ν.Ε.Φ., ξεπέρασε κατὰ πολὺ τὴν δώδεκα χιλιάδες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὀξύνεται ἤδη τὸ πρόβλημα τοῦ χώρου. Ἡ κατάταξη τῶν δημοσιευμάτων ἀκολουθεῖ χρονολογικὴ (ἀνὰ αἰῶνα) καὶ ἀλφαβητικὴ σειρά (κατὰ συγγραφέα). Μεγάλον τμήμα τῆς βιβλιοθήκης καταλαμβάνουν τὰ “ἔργα λεία δουλειᾶς”: Λεξικά καὶ ἐγκυκλοπαιδεῖες, βιβλιογραφίες, κατάλογοι ἀρχείων καὶ βιβλιοθηκῶν, ἐγχειρίδια γενικῆς ἱστορίας, ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ ἱστορίας τῆς παιδείας, ὁδηγοὶ σπουδῶν φιλοσοφικῶν τμημάτων, προγράμματα καὶ πρακτικὰ συνεδρίων κ.λ.π.

Βιβλιογραφικά

Ἡ βιβλιογραφία τῶν ἐκδόσεων κειμένων Νεοελλήνων Φιλοσόφων καὶ τῶν πικρῶν προσεγγίσεων τῆς σκέψης τους ἀπὸ σύγχρονους μας ἐρευνητὲς ἀποτελεῖ βέβαια βασικὴ μέριμνά μας. Ἡ πληρότητα τῶν βιβλιογραφιῶν τῶν “Νέων τοῦ Κ.Ε.Ν.Ε.Φ.”, τῶν ὁποίων τὴ συγκρότηση ἀνέλαβε πλέον ἡ συνεργάτις κ. Σοφία Τακουρλῆ, ἐξαρτᾶται ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν πληροφόρηση ποῖος ἀσχολεῖται μὲ ποῖο γενικὸ ἢ εἰδικὸ πρόβλημα τῆς ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς σκέψης. Γι’ αὐτὸ καὶ παρακαλοῦμε θερμὰ ὅλους τοὺς φίλους νὰ μᾶς ἀποστέλλουν προπάντων τὰ προγράμματα συνεδρίων γιὰ τὴν νεώτερη ἐλληνικὴ ἱστορία, στὰ πλαίσια τῶν ὁποίων δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐρευνηθῶνται καὶ ἱστοριοφιλοσοφικά προβλήματα.

Ἡ ἐκδόση

στά “Νέα τοῦ Κ.Ε.Ν.Ε.Φ.” κειμένων φιλοσοφίας, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ γραφίδα Νεοελλήνων διδασκάλων φιλοσοφικῶν μαθημάτων καὶ σώζονται σὲ χειρόγραφη μόνο μορφή, δὲν πληροῖ ἀσφαλῶς πάντα καὶ μὲ τὴ μέγιστη αὐστηρότητα τοὺς κανόνες, ποὺ ἡ ἐπιστήμη τῆς φιλολογίας ἐπιτάσσει. Κρίνεται, ὡστόσο, ἀπαραίτητη γιὰ ἕναν κυρίως λόγο: Γιὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν τάχιστη διεύρυνση τοῦ “πρώτου ὕλικου” καὶ συνακόλουθα τοῦ ὀρίζοντα ἐρευνῶν ὅσων ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἱστορία τῶν ιδεῶν στὸν εὐρύτερο ἑλληνικὸ χῶρο ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Πόλης καὶ μετὰ. Γι’ αὐτὸ καὶ οἱ ἐκδότες τῶν κειμένων αὐτῶν μεριμνοῦν προπάντων γιὰ τὴν ἀπόλυτα πιστὴ μεταγραφή τους καὶ ὄχι γιὰ τὸν φιλοσοφικὸ ὑπομνηματισμὸ τους, τὴν ἐπαλήθευση ἀναγνώσεων μὲ συγκρίσεις χειρογράφων κ.λ.π.

Προσφορά

Τὸ Κ.Ε.Ν.Ε.Φ. διαθέτει σ’ ὅσους ἐπιθυμοῦν ἀντίτυπα δύο εὐρετηρίων: Τοῦ εὐρετηρίου τῶν “Προδιατριβῶν εἰς ἅπασαν ἐν Γένει τὴν φιλοσοφίαν” τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη (Γιάννινα 1982) καὶ τοῦ εὐρετηρίου τῆς “Ἀληθοῦς εὐδαιμονίας” τοῦ Ἀθανασίου Ψαλῖδα (Γιάννινα 1983). Οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ τὰ ἀποκτήσουν μποροῦν νὰ γνωστοποιήσουν τὴν ἐπιθυμία τους μὲ ἐπιστολὴ ἢ τηλεφώνημα (0651-98643).

Προγράμματα μεταπτυχιακῶν σπουδῶν

Στὰ πλαίσια τοῦ προγράμματος μεταπτυχιακῶν σπουδῶν τοῦ Τομέα Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων ἐκπονοῦνται δύο ἐργασίες μὲ θέματα ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴ φιλοσοφία: Ἡ πρώτη ἀφορᾷ τὶς πηγές τῆς Ἀρμονίας ὀριστικῆς τῶν ὄντων τοῦ Γερασίμου Βλάχου καὶ ἡ δευτέρη τὴν ἔννοια τοῦ νόμου στὰ Στοιχεῖα ἠθικῆς τοῦ Βενιαμὶν Λεσβίου.

Κρίσεις διδακτορικῶν διατριβῶν

Στὸ χῶρο τοῦ Κ.Ε.Ν.Ε.Φ. κρίθηκαν τὸν τελευταῖο χρόνο δύο ὑποψήφιοι διδάκτορες φιλοσοφίας, τῶν ὁποίων οἱ διατριβές παρουσιάστηκαν ἤδη στὰ “Νέα” μας. Πρόκειται γιὰ τὸν κ. Χρῆστο Μαραζόπουλο, ποὺ ἐκπόνησε τὴ διατριβὴ “Ἡ εἰσαγωγή Λογικῆς τοῦ Γεωργίου Σουγδουρῆ καὶ τὰ πρότυπά της στὴν ἀρχαία καὶ στὴν νεοελληνικὴ φιλοσοφικὴ γραμματεία” (πρβλ. τχ. 1, σσ. 13-16) καὶ τὴν κ. Μαρία Τερδῆμου, ἡ διατριβὴ τῆς ὁποίας φέρει τὸν τίτλο “Μαθηματικά καὶ Φιλοσοφία στὴν

έλληνική σκέψη κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας” (πρβλ. τχ. 2, σσ. 21-28).
Ἡ ἀναγόρευση τῶν δύο ἀριστούχων διδασκτόρων ἔγινε στήν αἴθουσα συνεδριῶν τοῦ
Τμήματος ΦΠΨ τοῦ Πανεπιστημίου μας.

Ἀναζητοῦνται

Παρόλο πού δέν ὑπῆρξε ἀνταπόκριση στίς ἀναζητήσεις μας, ἐμεῖς ἐπιμένουμε
σ’ αὐτές. Ἀναζητοῦμε, λοιπόν:

- “Τά νέα τοῦ Ε.Λ.Ι.Α.” - τεύχη: 2 καί 16.
- “Ἐνημερωτικό δελτίο” τοῦ ΚΝΕ/ΕΙΕ - τεύχη: 1-9.
- Σημειώσεις μαθημάτων καθηγητῶν φιλοσοφίας
- Ὁδηγοί Σπουδῶν τῶν Τμημάτων ΦΠΨ ἑλληνικῶν Πανεπιστημίων
- Ἀντίτυπα διδακτορικῶν διατριβῶν σέ δακτυλογραφημένη καί σέ ἔντυπη μορφή
- Ἀνάτυπα φιλοσοφικῶν καί ἱστοριοφιλοσοφικῶν ἐργασιῶν
- Ἀποκόμματα ἐφημερίδων μέ εἰδήσεις φιλοσοφικοῦ ἢ ἱστοριοφιλοσοφικοῦ πε-
ριεχομένου (γιά ἐκδόσεις φιλοσοφικῶν ἔργων, γιά τίς ἐργασίες φιλοσοφικῶν συνε-
δριῶν κ.λ.π.)
- Προγράμματα καί ἀφίσσες φιλοσοφικῶν ἐκδηλώσεων (ἡμερίδων, συμποσίων,
διαλέξεων καί λοιπῶν συναντήσεων)
- Δείγματα γραφῆς νεοελλήνων λογίων καί φιλοσόφων (φωτοτυπίες χειρόγρα-
φων, σημειώσεων καί ἐπιστολῶν)
- Ἀπεικονίσεις Νεοελλήνων λογίων καί φιλοσόφων (σχέδια, χαρακτηριστικά, φωτο-
γραφίες - πρωτότυπα ἢ καί ἀντίγραφα)
- Εἰκαστικές ἀναπαραστάσεις φιλοσοφικῶν “γεγονότων” σέ νεοελληνικά ἔντυ-
πα, ὅπως, γιά παράδειγμα, σκηνῶν τοῦ “Συμποσίου” τοῦ Πλάτωνα, τοῦ θανάτου
τοῦ Σωκράτη κ.λ.π.
- Ἐξώφυλλα φιλοσοφικῶν ἔργων Νεοελλήνων, ἰδιαίτερα τῆς προπολεμικῆς
ἐποχῆς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
<i>Ρωξάνης Ἀργυροπούλου, Ἡ Νεοελληνικὴ φιλοσοφία ὡς στοιχεῖο τῆς ἐθνικῆς ἰδεολογίας</i>	1
<i>Ἰωάννας Τσίρα (ἐπ.), Ἀπὸ τὰ προσκτῆματα</i>	3
<i>Ὑπὸ ἐκπόνησῃ διδακτορικῆς διατριβῆς στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων γιὰ προβλήματα τῆς νεοελληνικῆς φιλοσοφίας</i>	7
<i>Τρεῖς ἐπιστολὲς τοῦ Κωνσταντίνου Κούμα.</i> <i>Εἰσαγωγὴ-Μεταγραφὴ: Εὐαγγελία Παπαδημητρίου</i>	8
<i>Δείγματα νεοελληνικοῦ φιλοσοφικοῦ λόγου:</i> <i>Θεοφίλου Κορυδαλέως, Ὑπομνήματα εἰς τὸ Περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους (ἀπόσπασμα)</i> <i>Εἰσαγωγὴ - Μεταγραφὴ: Χρῆστος Μαραζόπουλος</i>	12
<i>Δείγματα νεοελληνικοῦ ἱστοριοφιλοσοφικοῦ λόγου:</i> <i>Ἰωάννου Βενθύλου, Ὅροι διερμηνευτικῆς Εὐγενίου τοῦ πάνυ.</i> <i>(Ἀπὸ τὸ Περὶ ἐρμηνείας, Ἀθήνα 1845, σσ. 15-31)</i>	18
<i>Τὰ τοῦ Κ.Ε.ΝΕ.Φ.</i>	30

*Φωτογραφία ἐξωφύλλου: Ὁ Θεόφιλος Βορέας φοιτητῆς στὸ Πανεπιστήμιο
τῆς Δειψίας τὸ ἔτος 1898.*